

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «*Η νέα διακυβέρνηση της Ευρωζώνης*»

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: “Άγγελος Κότιος

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ: Φίλιππος Καμπούρης (ΜΔΟ/.....)

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, Οκτώβριος 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή
2. Η Αρχική Δομή Διακυβέρνησης της ONE
  - 2.1 Η θεμελίωση της ONE στις Συνθήκες
  - 2.2 Νομισματική και συναλλαγματική πολιτική
    - 2.2.1 Στόχοι της κοινής νομισματικής πολιτικής
    - 2.2.2 Η δημιουργία της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ και τα καθήκοντά τους
    - 2.2.3 Καθήκοντα του Ευρωσυστήματος
    - 2.2.4 Ανεξαρτησία της ΕΚΤ (άρθρο 131)
    - 2.2.5 Απαγόρευση άμεσης χρηματοδότησης δημόσιου τομέα Κρατών - Μελών και Κοινοτικών θεσμών (άρθρο 123)
    - 2.2.6 Η άσκηση συναλλαγματικής πολιτικής
  - 2.3 Δημοσιονομική πολιτική και δημοσιονομική πειθαρχία
    - 2.3.1 Η δημοσιονομική εποπτεία και πειθαρχία στη Συνθήκη και στο Σύμφωνο Σταθερότητας
    - 2.3.2 Η «ρήτρα μη διάσωσης» και οι δυνατότητες παροχής στήριξης μεταξύ των κρατών μελών
  - 2.4 Συντονισμός και εποπτεία της γενικής οικονομικής πολιτικής
  - 2.5 Ειδικά όργανα της Ευρωζώνης και εξωτερική εκπροσώπηση
3. Κενά και αδυναμίες του συστήματος Διακυβέρνησης της Ο.Ν.Ε.
  - 3.1 Αστοχίες και Κενά στην Αρχιτεκτονική και Δόμηση της ONE
  - 3.2 Λειτουργικά και Διαχειριστικά Λάθη και Παραλείψεις της ONE πριν την Κρίση
  - 3.3 Η Κρίση της Οικονομίας και η Κρίση του Συστήματος Διακυβέρνησης της ONE
4. Η συζήτηση για τη μεταρρύθμιση της ONE
5. Η νέα διακυβέρνηση της Ο.Ν.Ε.
  - 5.1 Νέοι Προσωρινοί και Μόνιμοι Μηχανισμοί Χρηματοδότησης: Από τον EFSF στον ESM
  - 5.2 Euro plus - Μάρτιος 2011
  - 5.3 Το Δημοσιονομικό Σύμφωνο
  - 5.4 Το ευρωπαϊκό εξάμηνο
  - 5.5 Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Επίβλεψης (ESFS)
  - 5.6 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ESRB)
  - 5.7 Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EBA)
  - 5.8 Η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) και η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλειών και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΙΟΠΑ)
  - 5.9 Η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση (και άλλες διατάξεις)
    - 5.9.1 Εισαγωγικά
    - 5.9.2 Η Τραπεζική Ένωση
6. Η συζήτηση για την περαιτέρω μεταρρύθμιση της ONE
7. Συμπεράσματα

Βιβλιογραφία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Οικονομική και Ευρωπαϊκή Ένωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης δημιουργήθηκε για να στηρίξει την οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Δομήθηκε σε ορισμένες απλές αρχές όπως της ανεξαρτησίας των κεντρικών τραπεζών, της μη άμεσης χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα από τις κεντρικές τράπεζες, της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της μη ανάληψης του δημόσιου χρέους μιας χώρας από άλλα κράτη μέλη της Ένωσης. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, όμως, προκάλεσε μια ισχυρή συστημική κρίση στο οικοδόμημα της Ευρωζώνης και ανέδειξε τα πολλαπλά κενά της διακυβέρνησής της, καθώς και τα λειτουργικά και διαχειριστικά της λάθη και παραλείψεις. Με μεγάλη καθυστέρηση ξεκίνησε μια προσπάθεια διάσωσης της Ευρωζώνης μέσω της δημιουργίας νέων μηχανισμών στήριξης, νέων πειθαρχιών, νέων διαδικασιών συντονισμού της οικονομικής πολιτικής, καθώς και μέσω νέων θεσμών για το χρηματοπιστωτικό τομέα. Η προσπάθεια για τη θωράκιση της Ευρωζώνης δεν έχει ολοκληρωθεί. Διαφωνίες μεταξύ των κρατών μελών της εμποδίζουν την προώθηση δραστικών λύσεων, με αποτέλεσμα το μέλλον της να είναι αβέβαιο, ειδικά σε περίπτωση χρεοκοπίας μεγάλων χωρών της ΟΝΕ.

ABSTRACT

The European Union's Economic and Monetary Union was created to support Europe's economic and political integration. It was built on some simple principles such as central bank independence, non-direct financing of public sector by central banks, fiscal discipline and the "no bailout" clause, meant that no country participating in EMU could expect another country to bail it out. The international financial crisis, however, has caused a strong systemic crisis in the Eurozone building and has highlighted the multiple gaps in its governance, as well as its operational and management errors and omissions. With much delay, an effort has begun to save the eurozone by setting up new support mechanisms, new disciplines, new economic policy co-ordination processes, and new financial sector institutions. The effort to shield the Eurozone is not complete. Disagreements between its Member States are

hampering the promotion of drastic solutions, making its future uncertain, especially in the event of bankruptcy of large EMU countries.

1. Εισαγωγή

Η νομισματική συνεργασία ή η νομισματική ένωση στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας ανάγεται σε μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 1969, αμέσως μετά την εγκαθίδρυση της Τελωνιακής Ένωσης και την εισαγωγή των κοινών πολιτικών (ECB 2006). Σύμφωνα με την πρωτοβουλία αυτή η δημιουργία μιας πραγματικά κοινής, ενιαίας, εσωτερικής αγοράς προϋπέθετε έναν μεγαλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και μία στενότερη νομισματική συνεργασία. Ακολούθησε η απόφαση των Αρχηγών κρατών και Κυβερνήσεων κατά την σύνοδο κορυφής στη Χάγη το 1969, που προέβλεπε την κατάρτιση ενός σχεδίου σταδιακής δημιουργίας μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης ως το τέλος της δεκαετίας του 1970. Μια ομάδα εμπειρογνομόνων, υπό την προεδρία του πρωθυπουργού και υπουργού Οικονομικών του Λουξεμβούργου Pierre Werner εκπόνησε και παρουσίασε τον Οκτώβριο του 1970 το πρώτο σχέδιο για τη δημιουργία μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης σε τρία στάδια. Όμως λόγω της κατάρρευσης του παγκόσμιου συστήματος σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods, της πετρελαϊκής κρίσης και της οικονομικής κρίσης που ακολούθησε (στασιμοπληθωρισμός) το Σχέδιο Werner δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Αντ' αυτού οι χώρες μέλη της ΕΟΚ αποφάσισαν τη στενότερη συναλλαγματική συνεργασία και τη δημιουργία, το 1979, του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος, ενός συστήματος σταθερών ισοτιμιών με περιθώρια διακύμανσης και με δυνατότητα προσαρμογής των επίσημων ισοτιμιών.

Η συζήτηση για μια στενότερη οικονομική και νομισματική σύγκλιση επαναλήφθηκε και πάλι στην Διάσκεψη Κορυφής του Ανοβέρου τον Ιούνιο του 1988. Στο πλαίσιο της διάσκεψης αυτής συστάθηκε μία επιτροπή των διοικητών των κεντρικών τραπεζών των δώδεκα κρατών μελών, υπό την προεδρία του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Ντελόρ (Επιτροπή Ντελόρ), με σκοπό να σχεδιάσει και προτείνει ένα νέο χρονοδιάγραμμα με σαφή, πρακτικά και ρεαλιστικά βήματα για τη δημιουργία μιας οικονομικής και νομισματικής ένωσης (ONE).

Πράγματι, η επιτροπή αυτή κατέθεσε σχετική έκθεση (Έκθεση Ντελόρ) το 1989 (Delors 1989) και πρότεινε ένα σχέδιο για την εισαγωγή της ONE σε τρία στάδια, με

παράλληλη δημιουργία νέων θεσμών όπως το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), που θα αναλάμβαναν την ευθύνη για την έκδοση ενός κοινού νομίσματος και για διαμόρφωση και την εφαρμογή μιας κοινής νομισματικής νομισματικής πολιτική.

Η μετάβαση στην τελική φάση της ΟΝΕ θα έπρεπε να επιτευχθεί σε τρία ξεχωριστά, αλλά εξελικτικά στάδια:

- Το πρώτο στάδιο (1990-1993) προέβλεπε την πλήρη απελευθέρωση των συναλλαγών κεφαλαίου, την αυξημένη συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, την ελεύθερη χρήση της ECU (Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα) και τη βελτίωση της οικονομικής σύγκλισης.
- Κατά το δεύτερο στάδιο (1994-1998) τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να προβούν στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ), στην απαγόρευση της χορήγησης δανείων από τις κεντρικές τράπεζες στον δημόσιο τομέα, στον αυξημένο συντονισμό των νομισματικών πολιτικών, στην ενίσχυση της οικονομικής σύγκλισης και στην ολοκλήρωση της διαδικασίας με σκοπό την ανεξαρτησία των εθνικών κεντρικών τραπεζών το αργότερο μέχρι την ημερομηνία ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών.
- Το τρίτο και τελικό στάδιο (από την 1η Ιανουαρίου 1999) προέβλεπε τον αμετάκλητο καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών, την εισαγωγή του κοινού νομίσματος, του ευρώ ως διαδόχου της ECU, την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, την έναρξη ισχύος του ενδοκοινοτικού μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ) και την έναρξη ισχύος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, που υιοθετήθηκε το 1997 με σκοπό τη διασφάλιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στο πλαίσιο της ΟΝΕ.

Η πρόταση για την εγκαθίδρυση της ΟΝΕ προκάλεσε έναν έντονο διάλογο και αντιπαραθέσεις (Κότιος 2000).

Από τη μία, οι υπέρμαχοι της ΟΝΕ προέτασαν τα αναμενόμενα πλεονεκτήματα αυτής όπως η ανάπτυξη της οικονομίας, καθώς το ενιαίο νόμισμα στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά θα οδηγούσε στην εξάλειψη της αβεβαιότητας των

συναλλαγματικών ισοτιμιών, τη μείωση του κόστους συναλλαγών και την αύξηση της διαφάνειας της αγοράς. Τα φτωχότερα κράτη μέλη, ειδικότερα, ήλπιζαν ότι το ενιαίο νόμισμα θα παρείχε μεγαλύτερο κίνητρο για άμεσες επενδύσεις από πλουσιότερες χώρες. Μια περαιτέρω ελπίδα για την εγκαθίδρυση της ΟΝΕ ήταν το υψηλότερο επίπεδο σταθερότητας των τιμών, το οποίο αναμένονταν, ιδιαίτερα, από τις κυβερνήσεις των πρώην πληθωριστικών οικονομιών. Ταυτόχρονα, η ένταξη στην ΟΝΕ αναμένονταν να αποφέρει οφέλη στην πιστοληπτική ικανότητα χωρών με συγκριτικά υψηλότερο δημόσιο χρέος όπως η Ιταλία και η Ελλάδα. Τέλος, η ΟΝΕ θεωρήθηκε επίσης ως ένδειξη του σχηματισμού μιας "πολιτικής ένωσης" στην Ευρώπη. Αναμένονταν να δώσει μία ισχυρή ώθηση στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και, συνεπώς, να υποστηρίξει το συνολικό στόχο διατήρησης της ειρήνης και σταθερότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο άρθρο 1-8 της Συνταγματικής Συνθήκης της ΕΕ του 2004, το ευρώ ονομαζόταν ως ένα από τα σύμβολα της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτός από την ευρωπαϊκή σημαία, τον ευρωπαϊκό ύμνο, την Ημέρα της Ευρώπης και το ευρωπαϊκό σύνθημα. Μετά την αποτυχία της Συνταγματικής Συνθήκης, ωστόσο, το αντίστοιχο άρθρο διαγράφηκε στη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Από την άλλη, διατυπώθηκαν επιχειρήματα για τους κινδύνους που συνδέονταν με τη δημιουργία της ΟΝΕ (Κότιος 2000). Σύμφωνα με τη θεωρία του Βέλτιστου Νομισματικού Χώρου, στην περίπτωση των χωρών της Ένωσης, δεν συνέτρεχαν οι βασικές προϋποθέσεις, κυρίως λόγω της ανομοιογένειας των χωρών και οι παραδοσιακά σταθερές χώρες όπως η Γερμανία, φοβόταν ότι η ΟΝΕ θα αυξήσει τα συνολικά επίπεδα πληθωρισμού.

Το σύστημα της ΟΝΕ, παρά τα όποια προβλήματα, κατά την πρώτη δεκαετία του βίου του λειτούργησε άνευ σημαντικών προβλημάτων. Όμως, μετά τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008/9, το σύστημα διακυβέρνησης της ΟΝΕ τέθηκε σε δοκιμασία, αφού κλήθηκε να αντιμετωπίσει μία σειρά από κρίσεις σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης. Αρχικά, η κρίση θεωρήθηκε ότι αφορά μόνον τις εν λόγω χώρες και όχι το συνολικό οικοδόμημα της Ευρωζώνης. Όμως, στην πορεία, διαπιστώθηκε ότι πρόκειται για κρίση του όλου συστήματος. Και αυτό επειδή οι κρίσεις στις χώρες της Ενωσιακής περιφέρειας (π.χ. Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Κύπρος, Ισπανία) αποκάλυψαν τις κατασκευαστικές και λειτουργικές αδυναμίες της

διακυβέρνησης της ΟΝΕ. Αυτό είχε ως συνέπεια να τεθούν σε δοκιμασία οι αρχικές αρχές και διαδικασίες της ΟΝΕ και να αναζητηθούν διορθωτικές και συμπληρωματικές δομές για μία νέα πιο αποτελεσματική διακυβέρνηση.

Τα κεντρικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι τα εξής:

- Ποια ήταν τα συνιστώσα στοιχεία της αρχικής δομής διακυβέρνησης της ΟΝΕ;
- Γιατί οι αρχικές δομές του συστήματος διακυβέρνησης της Ευρωζώνης δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την κρίση μετά το 2009;
- Ποιες αλλαγές επέφερε η κρίση στους θεσμούς και στις πολιτικές διακυβέρνησης της Ευρωζώνης;
- Είναι οι εν λόγω αλλαγές ικανές να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα του εγχειρήματος του Ευρώ και να αποτρέψουν μία νέα συστημική κρίση;

Στην ενότητα 2 παρουσιάζονται και αξιολογούνται οι βασικοί πυλώνες και βασικές αρχές δόμησης και λειτουργίας της ΟΝΕ.

Στη βάση των συμπερασμάτων της ανάλυσης της δομής του αρχικού συστήματος της ΟΝΕ, στην ενότητα 3 στοιχειοθετούνται τα κενά και αδυναμίες του συστήματος.

Εν συνεχεία, στην ενότητα 4 γίνεται αναφορά στα νέα στοιχεία και στους νέους μηχανισμούς, που υιοθέτησαν τα κράτη μέλη για την μεταρρύθμιση της ΟΝΕ.

Στην τελευταία ενότητα συνοψίζονται τα συμπεράσματα της εργασίας και διατυπώνονται προτάσεις για την περαιτέρω ενίσχυση του συστήματος διακυβέρνησης της ΟΝΕ.

2. Η Αρχική Δομή Διακυβέρνησης της ΟΝΕ

2.1 Η θεμελίωση της ΟΝΕ στις Συνθήκες

Ο όρος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης ανάγεται στην πολιτική συζήτηση στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Σε ευρωπαϊκό πρωτογενές δίκαιο ο ίδιος όρος σπάνια χρησιμοποιείται. Στο άρθρο 3, παράγραφος 4 της Συνθήκης για την ΕΕ, η δημιουργία μιας «Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, της οποίας το νόμισμα είναι το ευρώ» αναφέρεται ως στόχος της ΕΕ. Στη ΣΛΕΕ, ωστόσο, γίνεται αναφορά μόνον στην «Οικονομική και Νομισματική Πολιτική» (άρθ. 119 επ. ΣΛΕΕ). Τα κράτη που συμμετέχουν στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ αναφέρονται ως «κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ» (άρθ. 136 επ. ΣΛΕΕ), από την άλλη ως «κράτη μέλη με παρέκκλιση» (άρθ. 139 επ. ΣΛΕΕ).

Οι βασικές διατάξεις της Συνθήκης για την οικονομική και νομισματική ένωση είναι οι εξής:

- Άρθ.119 ΣΛΕΕ: Κοινή νομισματική και συναλλαγματική πολιτική
- Άρθρα 119 και 127: Στόχοι της κοινής Νομισματικής Πολιτικής
- Άρθρο 127 και Καταστατικό σε ειδικό Πρωτόκολλο: Δημιουργία ΕΚΤ και ΕΣΚΤ – καθήκοντα ΕΣΚΤ
- Άρθρο 131: Ανεξαρτησία της ΕΚΤ
- Άρθρο 123: Απαγόρευση άμεσης χρηματοδότησης δημόσιου τομέα Κρατών - Μελών και Κοινοτικών θεσμών
- Άρθρο 219: Η κοινή συναλλαγματική πολιτική στην αρμοδιότητα Συμβουλίου

Η κατανομή των εξουσιών είναι διαφορετική στη ζώνη του νομίσματος από ότι στο σύνολο της ΕΕ: εδώ, συγκεκριμένα, τα κράτη της ευρωζώνης έχουν μεταφέρει πολλά κυριαρχικά δικαιώματα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις ως ανεξάρτητο όργανο (ECB 2006 και 2011). Σε εκείνα τα κράτη που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ, η αρμοδιότητα ανήκει στις εθνικές κεντρικές τράπεζες, οι οποίες πρέπει να είναι ανεξάρτητες από όλες τις άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες στις αποφάσεις τους. Όλες οι εθνικές κεντρικές τράπεζες

της ΕΕ συντονίζουν τις δραστηριότητές τους στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΚΤ 2008).

Οι στόχοι της ευρωπαϊκής οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συνθήκης ΕΕ και το άρθρο 119 της ΣΛΕΕ, είναι ο στενός συντονισμός των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών της και της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς. Η οικονομική πολιτική βασίζεται στην αρχή της "ανοικτής οικονομίας της αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό" (αν και αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με την κοινωνική οικονομία της αγοράς, η οποία αποτελεί επίσης έναν από τους στόχους της ΕΕ βάσει του άρθρου 3 της Συνθήκης ΕΕ). Στη νομισματική πολιτική της ΕΕ, πρωταρχικός στόχος είναι η σταθερότητα των τιμών. Εάν αυτό έχει επιτευχθεί, τότε διατηρώντας τη σταθερότητα των τιμών, η νομισματική πολιτική θα πρέπει, ει δυνατόν, να στηρίζει τη γενική οικονομική πολιτική (άρθρο 119 ΣΛΕΕ).

Οι "κατευθυντήριες αρχές" είναι οι "σταθερές τιμές, τα υγιή δημόσια οικονομικά και οι νομισματικές συνθήκες, καθώς και ένα υγιές ισοζύγιο πληρωμών". Αυτές οι τέσσερις αρχές είναι ουσιαστικά σύμφωνες με τα κριτήρια σύγκλισης της ΕΕ.

2.2 Νομισματική και συναλλαγματική πολιτική

2.2.1 Στόχοι της κοινής νομισματικής πολιτικής

Ο πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ είναι η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, δηλαδή η διατήρηση του πληθωρισμού όσο το δυνατόν χαμηλότερα (ECB 2006 and 2011). Διαφέρει από άλλα συστήματα κεντρικών τραπεζών, όπως το αμερικανικό Ομοσπονδιακό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (US Federal Reserve System), το οποίο έχει άλλους στόχους, όπως η χαμηλή ανεργία και τα χαμηλά μακροπρόθεσμα επιτόκια. Από την άλλη πλευρά, το ΕΣΚΤ μπορεί να υποστηρίξει τη γενική οικονομική πολιτική της ΕΕ μόνο στο μέτρο που «δεν προδικάζει το στόχο της σταθερότητας των τιμών» (άρθρο 127 ΣΛΕΕ).

Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ δεν δεσμεύονται από το στόχο του ΕΣΚΤ βάσει του άρθρου 139 της ΣΛΕΕ. Έτσι, μπορούν

να ακολουθούν τους δικούς σας στόχους νομισματικής πολιτικής. Σύμφωνα με το άρθρο 142 της ΣΛΕΕ, απαιτείται να αντιμετωπίζουν την πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών ως ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος. Ωστόσο, δεν υπάρχουν επίσημοι μηχανισμοί για τον έλεγχο αυτού.

2.2.2 Η δημιουργία της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ και τα καθήκοντά τους

Ο σημαντικότερος θεσμός της ΟΝΕ στη νομισματική πολιτική είναι το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), το οποίο αποτελείται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Η λειτουργία τους διέπεται από τα άρθρα 127 έως 133 της ΣΛΕΕ και το καταστατικό, το οποίο προσαρτάται στις Συνθήκες της ΕΕ ως πρωτόκολλο 4. Τα διοικητικά όργανα της ΕΚΤ, καθώς και του ΕΣΚΤ, είναι το Εκτελεστικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, το οποίο αποτελείται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τέσσερα άλλα πρόσωπα, καθώς και το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, το οποίο περιλαμβάνει τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς και τους εθνικούς διοικητές των χωρών που έχουν εισαγάγει το ευρώ. Ενώ το Διοικητικό Συμβούλιο είναι υπεύθυνο για τον καθορισμό της νομισματικής πολιτικής και υιοθετεί τις αναγκαίες οδηγίες, το Εκτελεστικό Συμβούλιο της ΕΚΤ διεξάγει τις επιχειρησιακές δραστηριότητες για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής που συμφωνήθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο.

Το Εκτελεστικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εξουσιοδοτείται να εκδίδει οδηγίες στις εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Σύμφωνα με το άρθρο 139 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ, υπάρχουν ορισμένοι άλλοι κανόνες του ΕΣΚΤ που ισχύουν μόνο για τις κεντρικές τράπεζες των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Για το λόγο αυτό, έχει θεσπιστεί ο όρος "Ευρωσύστημα", ο οποίος δεν χρησιμοποιείται στο κείμενο της Συνθήκης.

Τόσο η ΕΚΤ όσο και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες πρέπει να είναι πλήρως ανεξάρτητες από όλες τις δημόσιες και άλλες οντότητες βάσει του άρθρου 130 της ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του καταστατικού του ΕΣΚΤ, ορισμένες εθνικές κεντρικές τράπεζες εφαρμόζουν και άλλους κανονισμούς, οι οποίοι πρέπει επίσης να εμποδίζουν την ανεπίσημη παρέμβαση της κυβέρνησης της αντίστοιχης χώρας.

Αυτό προβλέπει, ειδικότερα, ότι ο πρόεδρος μιας κεντρικής τράπεζας πρέπει να διοριστεί για τουλάχιστον πέντε έτη και ότι μπορεί να απορριφθεί μόνο εάν συμβεί σοβαρό παράπτωμα. Εάν υπάρχει τέτοιο σοβαρό παράπτωμα, αποφασίζει σε περίπτωση αμφιβολίας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Αυτοί οι κανόνες ισχύουν, επίσης, για τα κράτη που δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει το ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει την ιδιότητα θεσμικού οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρέπει να ακούγεται σε όλες τις νομοθετικές διαδικασίες που εμπíπτουν στο πεδίο αρμοδιότητάς της (άρθρο 127 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ). Είναι το μόνο θεσμικό όργανο που έχει το δικαίωμα να επιτρέπει την έκδοση τραπεζογραμμάτων και κερμάτων ευρώ (άρθρο 128 ΣΛΕΕ). Ωστόσο, τα κέρματα εκδίδονται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες.

2.2.3 Καθήκοντα του Ευρωσυστήματος

Τα βασικά καθήκοντα του Ευρωσυστήματος ορίζονται στο άρθρο 105 της Συνθήκης και στο Καταστατικό.

Το άρθρο 3 του Καταστατικού είναι εκείνο που αναφέρει τις αρμοδιότητες του καθορισμού και της εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής, όπως και της διενέργειας συναλλαγών συναλλάγματος. Σύμφωνα με το άρθρο 111 της Συνθήκης οι συναλλαγές αυτές στοχεύουν στη διατήρηση και διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των κρατών μελών και στην προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών. Εξάλλου, το Ευρωσύστημα ασκεί συμβουλευτικά καθήκοντα εντός του πεδίου αρμοδιοτήτων του. Η ΕΚΤ μπορεί επίσης να εκτελεί καθήκοντα σχετικά με την εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 106 της Συνθήκης / το άρθρο 16 του Καταστατικού, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα έκδοσης τραπεζογραμμάτων εντός της Κοινότητας.

Δεδομένου ότι το Ευρωσύστημα δεν έχει νομική προσωπικότητα, μπορεί μόνο να ενεργεί βάσει των συστατικών στοιχείων του. Αυτό απαιτεί κατανομή καθηκόντων μεταξύ των ΕθνΚΤ, αφενός, και της ΕΚΤ, αφετέρου.

Στην πράξη, η κοινή νομισματική πολιτική συζητείται και αποφασίζεται κεντρικά στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ. Οι επιχειρησιακές δραστηριότητες, αφετέρου, βασίζονται στην αρχή της αποκέντρωσης βάσει του άρθρου 12 παράγραφος 1 του νόμου. Έτσι, οι ΕθνΚΤ ασκούν στο πλαίσιο αυτό πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως είναι οι κύριες πράξεις αναχρηματοδότησης. Η ΕΚΤ και οι ΕθνΚΤ είναι αυτόνομες όσον αφορά τη διαχείριση και την οργάνωσή τους, με την επιφύλαξη του ρόλου τους στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος. Όσον αφορά τη διεθνή συνεργασία και τη θέση της έναντι των κοινοτικών οργάνων και των κρατών μελών, η ΕΚΤ κατέχει σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος. Σύμφωνα με το άρθρο 12.5 του Καταστατικού, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει πώς θα εκπροσωπείται το Ευρωσύστημα στον τομέα της διεθνούς συνεργασίας. Τέλος, η ΕΚΤ είναι επίσης υπεύθυνη για την υποβολή εκθέσεων από το Ευρωσύστημα και το ΕΣΚΤ (άρθρο 113, παράγραφος 3, ΕΚ / άρθρο 15 του καταστατικού) και για την εκτέλεση συμβουλευτικών καθηκόντων προς τα κοινοτικά όργανα και τα κράτη μέλη της ΕΕ (άρθρο 105 παράγραφος 4 ΕΚ / άρθρο 4 του καταστατικού). Σύμφωνα με τη Συνθήκη, είναι επίσης η μόνη αρχή του Ευρωσυστήματος που δικαιούται αυτόνομης νομοθεσίας εντός της Κοινότητας. Το Καταστατικό δίνει στην ΕΚΤ την εξουσία να εκδίδει γενικές και άμεσες αποφάσεις, όπου αυτό είναι απαραίτητο για την εκτέλεση των καθηκόντων του Ευρωσυστήματος και του ΕΣΚΤ. Επιπλέον, μπορεί να λάβει αποφάσεις για μεμονωμένες περιπτώσεις και διατυπώνει συστάσεις και απόψεις.

2.2.4 Ανεξαρτησία της ΕΚΤ (άρθρο 131)

Η ανεξαρτησία μιας κεντρικής τράπεζας θεωρείται στην ΕΕ ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαρκή εγγύηση της σταθερότητας των τιμών (ECB 2006 and 2011).

Το άρθρο 131 της Συνθήκης και το άρθρο 7 του Καταστατικού ορίζουν τη θεσμική ανεξαρτησία της ΕΚΤ και του Ευρωσυστήματος. Αποφασίζουν ότι η ΕΚΤ, οι ΕθνΚΤ και τα μέλη των οργάνων λήψεως αποφάσεών τους, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους δεν δέχονται οδηγίες από τα όργανα της Ένωσης ή από ενωσιακούς φορείς ή από κυβερνήσεις των κρατών μελών. Τα όργανα της ΕΕ και οι κυβερνήσεις των

κρατών μελών οφείλουν να τηρούν αυτή την αρχή και να μην προσπαθούν να επηρεάσουν τα καθήκοντα της ΕΚΤ και των ΕθνΚΤ.

Η θεσμική ανεξαρτησία στηρίζεται και σε κανόνες σχετικά με την προσωπική ανεξαρτησία των μελών των οργάνων λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ και των ΕθνΚΤ. Η θητεία των μελών της εκτελεστικής επιτροπής της ΕΚΤ είναι οκτώ έτη. Η ανανέωση δεν επιτρέπεται, με σκοπό την αποφυγή δοσοληψιών.

Από λειτουργική άποψη, η ανεξαρτησία του Ευρωσυστήματος διασφαλίζεται με ένα μεγάλο οπλοστάσιο διαδικασιών και μέσων νομισματικής πολιτικής (ECB 2006 and 2011). Το Ευρωσύστημα είναι αυτόνομο έναντι του πεδίου δράσης του, αποφασίζει αυτόνομα για τη χρήση των μέσων νομισματικής πολιτικής και το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να εκδίδει τους κανονισμούς και να λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκτέλεση των καθηκόντων του με απόλυτη ανεξαρτησία. Πρόσθετη προστασία από τις πολιτικές παρεμβάσεις παρέχεται από την απαγόρευση χορήγησης πίστωσης στα κράτη μέλη και στα όργανα της ΕΕ, ενώ η ποσότητα των κερμάτων που εκδίδουν τα κράτη μέλη πρέπει να εγκριθεί από την ΕΚΤ. Οι διατάξεις της Συνθήκης για την πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών προφυλάσσουν την κοινή νομισματική πολιτική από αντίρροπες επιδράσεις. Και ο μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ (ΜΣΙ ΙΙ) έχει επίσης προβλέψει ότι η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ, με προσανατολισμό στη σταθερότητα, δεν θα διαταραχθεί.

Επίσης, το Ευρωσύστημα είναι οικονομικά ανεξάρτητο. Η ΕΚΤ διαθέτει το δικό της κεφάλαιο, που προέκυψε από τις συνεισφορές των ΕθνΚΤ. Οι ΕθνΚΤ από κράτη μέλη εκτός της ζώνης του ευρώ συνεισφέρουν, σύμφωνα με απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, ποσοστό 7% του προτεινόμενου μεριδίου κεφαλαίου για την κάλυψη μέρους των λειτουργικών εξόδων που πραγματοποίησε η ΕΚΤ από τις ΕθνΚΤ εκτός της ζώνης του ευρώ. Επιπλέον, η ΕΚΤ είναι εφοδιασμένη με συναλλαγματικά αποθέματα και μπορεί να διατηρεί συναλλαγματικά αποθέματα μέχρι το πολύ 100 δισ. Ευρώ.

Συνολικά, το Ευρωσύστημα διαθέτει υψηλό επίπεδο ανεξαρτησίας, το οποίο με αυτή τη μορφή είναι πιθανώς υποδειγματικό σε όλο τον κόσμο. Αυτή η εκτεταμένη, ωστόσο, ανεξαρτησία του Ευρωσυστήματος δεν σημαίνει ότι το σύστημα στερείται ελέγχων και αξιολογήσεων. Καθώς οι αποφάσεις του Ευρωσυστήματος έχουν

αντίκτυπο τόσο στον πληθυσμό, όσο και στις χρηματοπιστωτικές αγορές, η θέση μιας ανεξάρτητης κεντρικής τράπεζας σε σχέση με τη δημοκρατική της νομιμότητα απαιτεί διαφάνεια και την υποχρέωση να λογοδοτούν για τις δραστηριότητές τους.

2.2.5 Απαγόρευση άμεσης χρηματοδότησης δημόσιου τομέα Κρατών - Μελών και Κοινοτικών θεσμών (άρθρο 123)

Βασική προϋπόθεση για την εισαγωγή της ONE ήταν η ανεξαρτησία όλων των εθνικών κεντρικών τραπεζών (ΕΚΤ 2008). Αυτό είχε ως στόχο να εμποδίσει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών να χρηματοδοτήσουν τις οικονομικές τους πολιτικές αυξάνοντας την προσφορά χρήματος και παράλληλα δημιουργώντας πληθωρισμό, όπως συνέβη σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες πριν από τη δημιουργία της ONE. Επομένως, τα άρθρα 123 και 124 της ΣΛΕΕ απαγορεύουν στα κράτη μέλη κάθε είδους πιστωτική διευκόλυνση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή των εθνικών κεντρικών τραπεζών και κάθε προνομιακή πρόσβαση των δημόσιων ιδρυμάτων στις τράπεζες. Απαγορεύεται επίσης η άμεση αγορά κρατικών ομολόγων από τις κεντρικές τράπεζες (δηλαδή η αγορά κρατικών ομολόγων σε αντίθεση με την έμμεση / έμμεση απόκτηση μέσω κατατεθειμένης ασφάλειας σε περίπτωση αθέτησης).

Κατά τη διάρκεια της κρίσης του ευρώ, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα το 2010 άρχισε να ερμηνεύει τη διάταξη αυτή, έτσι ώστε να μην αποκλείεται μία έμμεση αγορά (αγορά τίτλων των κρατών μελών στη δευτερογενή αγορά ομολόγων). Ορισμένοι θεώρησαν την έμμεση αγορά τίτλων ως μια ρήξη με το σκοπό της νομοθεσίας, καθώς οι οικονομικές συνέπειες της άμεσης ή έμμεσης απόκτησης των κρατικών ομολόγων από την κεντρική τράπεζα είναι ελάχιστα διαφορετική, και κατηγόρησαν την ΕΚΤ ότι έχει ενδώσει σε πολιτικές πιέσεις από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Kotios et. Al. 2013). Η ίδια η ΕΚΤ, από την άλλη πλευρά, υπογράμμισε ότι είχε λάβει την απόφασή της από μόνη της και, κατά συνέπεια, δεν κινδυνεύει η ανεξαρτησία της.

2.2.6 Η άσκηση συναλλαγματικής πολιτικής

Η Συνθήκη αναφέρει ότι η πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η νομισματική πολιτική πρέπει να επιδιώκουν πρωτίστως το στόχο της σταθερότητας των τιμών (ECB 2006 and 2011). Αυτό σημαίνει ότι η αρχή της σταθερότητας των τιμών πρέπει πάντα να τηρείται στην πολιτική συναλλαγματικών ισοτιμιών της ΕΕ.

Σύμφωνα με το άρθρο 219 της ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να συνάπτει συμφωνίες με άλλα κράτη για τη θέσπιση συστημάτων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Η απόφαση λαμβάνεται ομόφωνα από το Συμβούλιο της ΕΕ, μετά από διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με δικαίωμα ψήφου μόνο για τα κράτη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμα. Ένα τέτοιο σύστημα ανταλλαγής αφορά τον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών II.

Σε συνεργασία με χώρες χωρίς καθεστώς συναλλαγματικών ισοτιμιών, το Συμβούλιο μπορεί να καθορίσει γενικούς προσανατολισμούς για τη συναλλαγματική πολιτική. Κατά τον τρόπο αυτό, δεν πρέπει να τίθεται σε κίνδυνο ο πρωταρχικός στόχος του ΕΣΚΤ, δηλαδή η σταθερότητα των τιμών.

2.3 Δημοσιονομική πολιτική και δημοσιονομική πειθαρχία

2.3.1 Η δημοσιονομική εποπτεία και πειθαρχία στη Συνθήκη και στο Σύμφωνο Σταθερότητας

Τα υγιή, βιώσιμα δημόσια οικονομικά έχουν ιδιαίτερη σημασία στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση της Ευρώπης (ECB 2006 and 2011). Η αρμοδιότητα για την άσκηση της δημοσιονομικής πολιτικής ανήκει στα κράτη μέλη. Εάν όλα τα κράτη μέλη ασκούν μία ισορροπημένη δημοσιονομική πολιτική, με μεσοπρόθεσμα ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς, τότε δεν χρειάζονται κοινοί κανόνες στο πλαίσιο της ΟΝΕ. Εάν όμως ένα ή περισσότερα κράτη μέλη ασκούν μία πολιτική

μεγάλων ελλειμμάτων, τότε υπάρχει ο κίνδυνος υπερχρέωσης και πρόκλησης διαταραχών τόσο στα άλλα κράτη μέλη, όσο και στη νομισματική σταθερότητα. Για τους λόγους αυτούς, εξ αρχής συμφωνήθηκε ότι τα κράτη μέλη που επιθυμούν να ενταχθούν θα πρέπει μεταξύ άλλων να πληρούν τα δημοσιονομικά κριτήρια, ήτοι δημοσιονομικό έλλειμμα μέχρι 3% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος κάτω του 60% του ΑΕΠ. Όμως τα κριτήρια αυτά θα πρέπει να τηρούνται και μετά την ένταξή τους στην Ευρωζώνη. Ειδικότερα, το άρθρο 126 της ΣΛΕΕ προβλέπει ότι:

- Τα κράτη μέλη αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα.
- Η Επιτροπή παρακολουθεί την εξέλιξη της δημοσιονομικής κατάστασης και το ύψος του δημοσίου χρέους στα κράτη μέλη.
- Αφενός, εξετάζει κατά πόσον ο λόγος του δημοσιονομικού ελλείμματος ενός κράτους μέλους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς.
- Αφετέρου, ελέγχει κατά πόσον ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε ένα κράτος μέλος υπερβαίνει μια τιμή αναφοράς, εκτός εάν ο λόγος μειώνεται επαρκώς και πλησιάζει την τιμή αναφοράς με ικανοποιητικό ρυθμό.
- Εάν ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τους όρους ενός από τα κριτήρια αυτά ή αμφοτέρων των κριτηρίων, η Επιτροπή συντάσσει έκθεση και απευθύνει γνώμη στο εν λόγω κράτος μέλος και ενημερώνει σχετικά το Συμβούλιο.
- Το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής και αφού λάβει υπόψη τυχόν παρατηρήσεις του εν λόγω κράτους μέλους, αποφασίζει, μετά από συνολική εκτίμηση, εάν υφίσταται ή όχι υπερβολικό έλλειμμα. Εάν το Συμβούλιο αποφασίσει ότι υπάρχει υπερβολικό έλλειμμα, τότε απευθύνει άμεσα συστάσεις στο εν λόγω κράτος μέλος προκειμένου να τερματίσει την κατάσταση αυτή εντός καθορισμένου χρονικού διαστήματος. Αυτές οι πρώτες συστάσεις δεν ανακοινώνονται δημοσία.
- Εάν το Συμβούλιο διαπιστώσει ότι δεν ανελήφθη αποτελεσματική δράση σε εφαρμογή των συστάσεών του, εντός του καθορισμένου χρονικού διαστήματος, τότε μπορεί να τις ανακοινώσει δημοσία, ούτως ώστε να του ασκηθούν πιέσεις από τις αγορές που το χρηματοδοτούν.

- Εάν ένα κράτος μέλος επιμένει να μην εφαρμόζει τις συστάσεις του Συμβουλίου, τότε το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει να ειδοποιήσει το κράτος μέλος να λάβει συγκεκριμένα, εντός συγκεκριμένης προθεσμίας.
- Εάν το κράτος μέλος δεν λάβει τα υποδειχθέντα μέτρα, τότε το Συμβούλιο, μπορεί να αποφασίσει να εφαρμόσει ένα ή περισσότερα πειθαρχικά μέτρα όπως π.χ. να καλέσει την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να αναθεωρήσει την πολιτική δανεισμού που ασκεί έναντι του εν λόγω κράτους μέλους ή/και να απαιτήσει από το εν λόγω κράτος μέλος να καταθέσει απόκως στην Ένωση ποσό κατάλληλου ύψους ή/και να επιβάλει πρόστιμα εύλογου ύψους.

Για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, ειδικά μετά την ένταξη στο Ευρώ, υιοθετήθηκε το 1997 το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο αναθεωρήθηκε το 2005.

Αναλυτικότερα, το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης θεσπίστηκε στο πλαίσιο της τρίτης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) και αποτελείτο αρχικά από ένα ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (1997) και από δύο κανονισμούς του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 1997 που προσδιορίζουν τις τεχνικές λεπτομέρειες. Ο πρώτος Κανονισμός αφορούσε την επίβλεψη των δημοσιονομικών θέσεων και του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών και ο δεύτερος Κανονισμός την εφαρμογή της διαδικασίας που αφορά τα υπερβολικά ελλείμματα.

Οι παραπάνω Κανονισμοί τροποποιήθηκαν το 2005, προκειμένου να αμβλυνθεί η δημοσιονομική πειθαρχία, ώστε ορισμένες χώρες σε ύφεση να μπορούν προσωρινά να υπερβαίνουν τα δημοσιονομικά όρια του Συμφώνου

Στο πλαίσιο του Συμφώνου Σταθερότητας αποφασίστηκε, ότι, κάθε χρόνο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμα. Εάν ένα κράτος μέλος δεν συμμορφώνεται με τα κριτήρια ή εάν η Επιτροπή θεωρεί ότι υπάρχει κίνδυνος εκτροπής, συντάσσει έκθεση. Βάσει αυτής της έκθεσης, το Συμβούλιο της ΕΕ, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, αποφασίζει πώς να προχωρήσει. Όταν

πρόκειται για ένα κράτος που έχει υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμα, μόνο τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης έχουν δικαίωμα ψήφου, και στην περίπτωση των άλλων κρατών, ολόκληρο το Συμβούλιο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μπορεί να λάβει μια σειρά μέτρων, από τις συστάσεις της οικονομικής πολιτικής έως τα διάφορα μέτρα καταναγκασμού, ιδίως τα πρόστιμα. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 139 της ΣΛΕΕ, τέτοια εξαναγκαστικά μέτρα μπορούν να εφαρμοστούν μόνο στα κράτη μέλη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμα. Αν και τα άλλα κράτη είναι επίσης υποχρεωμένα να συμμορφωθούν με το Σύμφωνο Σταθερότητας, το Συμβούλιο μπορεί μόνο να τους απευθύνει συστάσεις.

Παρόλο που η Επιτροπή έχει ήδη ξεκινήσει αρκετές περιπτώσεις παράβασης του Συμφώνου Σταθερότητας, το Συμβούλιο ουδέποτε επέβαλε κυρώσεις.

Συμπερασματικά, για τη διατήρηση υγιών δημόσιων οικονομικών και μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, η αρχική δομή διακυβέρνησης της ΟΝΕ περιελάμβανε 2 σκέλη:

(α) Προληπτικό σκέλος: τα κράτη μέλη της Ευρωζώνης υποβάλλουν κάθε χρόνο Πρόγραμμα Σταθερότητας. Τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης ή κράτη μέλη σε παρέκκλιση ή Πρόγραμμα Σύγκλισης, μαζί με το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων.

(β) Διορθωτικό σκέλος: αν το δημοσιονομικό έλλειμμα ενός Κράτους - Μέλους υπερβεί το όριο του 3%, το Συμβούλιο εκδίδει Σύσταση. Η μη συμμόρφωση μπορεί να οδηγήσει σε επιβολή κυρώσεων (άρθρο 126).

2.3.2 Η «ρήτρα μη διάσωσης» και οι δυνατότητες παροχής στήριξης μεταξύ των κρατών μελών

Για την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας αποφασίστηκε η ενδο-ευρωπαϊκή αλληλεγγύη να περιορίζεται από τη λεγόμενη ρήτρα μη-διάσωσης ή ρήτρα περί μη συνδρομής, που αποκλείει την ευθύνη της ΕΕ και των επιμέρους κρατών μελών της για τα χρέη άλλων κρατών μελών (άρθρο 125 της ΣΛΕΕ). Συγκεκριμένα, το άρθρο 125 ΣΛΕΕ ορίζει ότι: «Η Ένωση δεν ευθύνεται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι κεντρικές κυβερνήσεις, οι περιφερειακές, τοπικές ή άλλες δημόσιες αρχές, άλλοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή δημόσιες επιχειρήσεις των

κρατών μελών, ούτε τις αναλαμβάνει, με την επιφύλαξη των αμοιβαίων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την από κοινού εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου. Κανένα κράτος μέλος δεν ευθύνεται για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν οι κεντρικές κυβερνήσεις, οι περιφερειακές, τοπικές ή άλλες δημόσιες αρχές, άλλοι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή δημόσιες επιχειρήσεις άλλου κράτους μέλους, ούτε τις αναλαμβάνει, με την επιφύλαξη των αμοιβαίων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων για την από κοινού εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου.»

Η ρήτρα αυτή συμπληρώνει το Σύμφωνο Σταθερότητας και αποσκοπεί να εξασφαλίσει ότι κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την δημοσιονομική του αυτονομία για να υποπέσει σε πταίσμα εις βάρος άλλων κρατών μελών. Ο στόχος είναι να εξασφαλιστεί η ευθύνη κάθε κράτους για το εθνικό του έλλειμμα και να αποφευχθεί ο ηθικός κίνδυνος.

Σύμφωνα με το άρθρ. 122 της ΣΛΕΕ, ωστόσο, το Συμβούλιο των Υπουργών μπορεί σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όπως εάν ανακύψουν σοβαρές δυσκολίες στον εφοδιασμό με ορισμένα προϊόντα, ιδίως στον τομέα της ενέργειας, να αναλάβουν δράση και να προσφέρουν βοήθεια. Επίσης, όταν ένα κράτος μέλος αντιμετωπίζει δυσκολίες ή διατρέχει μεγάλο κίνδυνο να αντιμετωπίσει σοβαρές δυσκολίες, οφειλόμενες σε φυσικές καταστροφές ή έκτακτες περιστάσεις που εκφεύγουν από τον έλεγχό του, το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής, μπορεί να αποφασίσει να του χορηγήσει, υπό ορισμένους όρους, χρηματοδοτική ενίσχυση της Ένωσης.

Το άρθρο 143 της ΣΛΕΕ προβλέπει επίσης ειδική διαδικασία «αμοιβαίας συνδρομής» για τα κράτη μέλη που δεν έχουν ακόμη υιοθετήσει το ευρώ και αντιμετωπίζουν κρίση του ισοζυγίου πληρωμών. Κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής, το Συμβούλιο των Υπουργών μπορεί να εγκρίνει με διάφορους τρόπους μέτρα, όπως συντονισμένες ενέργειες διεθνών οργανισμών, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή εθελοντικά δάνεια από άλλα κράτη μέλη.

2.4 Συντονισμός και εποπτεία της γενικής οικονομικής πολιτικής

Τα κράτη μέλη θεωρούν τις οικονομικές τους πολιτικές θέμα κοινού ενδιαφέροντος και τις συντονίζουν (άρθρο 121 ΣΛΕΕ). Ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής εκτελείται ουσιαστικά από τη λεγόμενη "πολυμερή εποπτεία" (άρθρο 121 ΣΛΕΕ). Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συμβούλιο Υπουργών), μετά από πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κατόπιν γνωμοδότησης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καταρτίζει συστάσεις που καθορίζουν τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών της ΕΕ στο σύνολό της και των κρατών μελών. Βασίζονται σε μακροπρόθεσμες οικονομικές στρατηγικές, όπως τη στρατηγική της Λισαβόνας για την περίοδο 2000-2010 και τη στρατηγική «Ευρώπη 2020» για την περίοδο 2010-2020.

Η Επιτροπή καταρτίζει τακτικά εκθέσεις σχετικά με την εφαρμογή των εν λόγω συστάσεων βάσει των πληροφοριών που παρέχονται για κάθε κράτος μέλος. Ωστόσο, οι μηχανισμοί κυρώσεων είναι πολύ αδύναμοι εάν τα κράτη μέλη δεν συμμορφωθούν με τις συστάσεις: στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή μπορεί μόνο να εκδώσει μια "προειδοποίηση". Το Συμβούλιο μπορεί μόνο να διατυπώσει συστάσεις και να τις δημοσιεύσει εάν είναι απαραίτητο. Επομένως, η πολυμερής εποπτεία αφορά περισσότερο την πολιτική πίεση, όχι τους πραγματικούς μηχανισμούς εξαναγκασμού των θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

Εκτός από τους γενικούς προσανατολισμούς οικονομικής πολιτικής, οι οποίοι ισχύουν για ολόκληρη την ΕΕ, το Συμβούλιο καταρτίζει, επίσης, με την ίδια διαδικασία, γενικούς προσανατολισμούς οικονομικής πολιτικής, ειδικά για τις χώρες που έχουν υιοθετήσει το ευρώ ως νόμισμα (άρθρο 136 ΣΛΕΕ). Μόνο οι εκπρόσωποι της Ευρωζώνης παρίστανται στις συνεδριάσεις αυτές του Συμβουλίου.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ελάχιστη συμμετοχή στην πολυμερή εποπτεία. Ενημερώνεται από το Συμβούλιο Υπουργών και την Επιτροπή σχετικά με τις

συστάσεις της οικονομικής πολιτικής και τα αποτελέσματα της παρακολούθησης, αλλά δεν συμμετέχει σε αυτήν.

2.5 Ειδικά όργανα της Ευρωζώνης και εξωτερική εκπροσώπηση

Προκειμένου να διευκολυνθεί ο οικονομικός και φορολογικός συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ γενικότερα και ειδικότερα των χωρών του ευρώ, υπάρχουν ορισμένα ειδικά θεσμικά όργανα, όπως:

- **Eurogroup**

Πολλές αποφάσεις του Συμβουλίου Οικονομικών και Δημοσιονομικών Θεμάτων, οι οποίες αφορούν μόνο τη ζώνη του ευρώ, επιτρέπουν μόνο σε εκείνα τα κράτη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ να ψηφίσουν. Ως εκ τούτου, οι Υπουργοί Οικονομίας και Οικονομικών συναντιούνται ο ένας με τον άλλον την παραμονή των συνεδριάσεων του Συμβουλίου για ανεπίσημες συνεδριάσεις. Αυτός ο λεγόμενος «Όμιλος Ευρώ» διέπεται από το άρθρο 137 της ΣΛΕΕ και το πρωτόκολλο αριθ. 14, το οποίο προσαρτάται στη Συνθήκη. Ο Επίτροπος Οικονομικών και Νομισματικών Θεμάτων και εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας συμμετέχουν στις εργασίες του Ομίλου Ευρώ. Παρά τον ανεπίσημο χαρακτήρα του, το Eurogroup θεωρείται το σημαντικότερο συντονιστικό φόρουμ στην ΟΝΕ.

Το Eurogroup ιδρύθηκε ανεπίσημα το 2004 και συνάφθηκε με τη σύμβαση της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009. Διορίζει έναν πρόεδρο για κάθε δύομισι χρόνια. Στις 12 Οκτωβρίου 2008, στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής κρίσης από το 2007, πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά συνάντηση κορυφής των χωρών του ευρώ σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων.

- **Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή**

Η Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή είναι συμβουλευτικό όργανο αποτελούμενο από δύο αντιπροσώπους από κάθε κράτος μέλος της ΕΕ, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (άρθρο 134 της ΣΛΕΕ).

Παρακολουθεί την οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάσταση στην ΕΕ και τα κράτη μέλη της και υποβάλλει εκθέσεις στην Επιτροπή. Συμμετέχει, επίσης, από κοινού με την Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων, στην προετοιμασία ορισμένων δραστηριοτήτων του Συμβουλίου Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων. Αυτό αφορά κυρίως την πολυμερή εποπτεία και τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος.

Η Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή είναι ο διάδοχος της Νομισματικής Επιτροπής, ενός συμβουλευτικού σώματος ανώτερων στελεχών των δημόσιων ταμείων που υπήρχαν από τα αρχικά στάδια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

- **Διεθνής εκπροσώπηση**

Σύμφωνα με το άρθρο 138 της ΣΛΕΕ, τα κράτη που έχουν υιοθετήσει το ευρώ, προκειμένου να διασφαλίσουν τη θέση του ευρώ στο διεθνές νομισματικό σύστημα, καθορίζουν κοινές θέσεις στο Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής, σχετικά με ζητήματα που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση στο πλαίσιο των αρμόδιων διεθνών οικονομικών οργανισμών και διασκέψεων. Το Συμβούλιο αποφασίζει μετά από διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Τα κράτη που δεν έχουν υιοθετήσει το ευρώ δεν συμμετέχουν στις αποφάσεις.

Πέρα από τις συμφωνίες στο πλαίσιο της ΟΝΕ, τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα, σύμφωνα με το άρθρο 219 της ΣΛΕΕ, να διεξάγουν ανεξάρτητες διαπραγματεύσεις και συμφωνίες σε διεθνείς οργανισμούς.

3. Κενά και αδυναμίες του συστήματος Διακυβέρνησης της Ο.Ν.Ε.

3.1 Αστοχίες και Κενά στην Αρχιτεκτονική και Δόμηση της ONE

Το αρχικό σύστημα οργάνωσης και διακυβέρνησης της ONE βασίστηκε τους κάτωθι πυλώνες:

Πρώτον, στην κοινή νομισματική πολιτική, με μοναδικό στόχο τη διαφύλαξη της σταθερότητας των τιμών, με ανεξάρτητη την ΕΚΤ και απαγόρευση χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα των κρατών μελών, καθώς και των οργάνων της ΕΕ.

Δεύτερον, στη θεσμοθέτηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας, για την αποφυγή υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων των κρατών μελών της ONE, παρόλο που η αρμοδιότητα άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής παρέμεινε εθνική υπόθεση.

Τρίτον, στη ρήτρα μη ανάληψης χρεών ενός κράτους μέλους από άλλα κράτη μέλη (no bail out clause).

Τέταρτον, στις κοινές κατευθύνσεις και στο συντονισμό της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών της ONE.

Από τη φάση του σχεδιασμού φάνηκε, ότι το οικοδόμημα της ONE δεν ήταν στέρεο. Ειδικότερα, ως κατασκευαστικές αστοχίες και συστημικά κενά της ONE δύναται να θεωρηθούν (Κότιος και Παπαστάμκος 2011, Papastamkos and Kotios 2011, Kotios et al 2013):

- Η υπεροχή του πολιτικού βολонταρισμού έναντι της οικονομικής λογικής
- Η κεντρική πρόταση για την εγκαθίδρυση της ONE και ενός κοινού νομίσματος προήλθε κυρίως από τη Γαλλία και την Ιταλία, δύο χώρες που ήθελαν να απεξαρτήσουν την οικονομική πολιτική τους από εκείνη της Γερμανίας, δηλαδή της Bundesbank (Starbatty, 2006). Επίσης, επεδίωκαν τη βαθύτερη δυνατή ένταξη της Γερμανίας στις ευρωπαϊκές δομές, μετά την επανένωσή της. Άλλωστε, η εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν, κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ, εκπεφρασμένος στόχος και της τότε γερμανικής πολιτικής

ηγεσίας. Κατά τη συζήτηση για την ίδρυση της ΟΝΕ αγνοήθηκε πλήρως η επιχειρηματολογία που υποστήριζε ότι ο επιδιωκόμενος ενιαίος νομισματικός χώρος απέκλινε πολύ από το υπόδειγμα του βέλτιστου νομισματικού χώρου για πολλούς λόγους και, κυρίως, επειδή θα συνένωνε νομισματικά χώρες με διαφορετικές οικονομικές διαρθρώσεις και ανταγωνιστικές επιδόσεις, καθώς και με χαμηλό βαθμό κινητικότητας των συντελεστών παραγωγής (De Grauwe and Vanherbeke, 1993, De Grauwe, 2000, Mongeli, 2008). Από την άλλη, ορισμένοι είδαν στην ΟΝΕ το βηματοδότη της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης, δεδομένου ότι οι χώρες μέλη απεδέχθησαν την υπερεθνικοποίηση μίας εκ των σημαντικότερων εθνικών οικονομικών πολιτικών (Issing 1996).

Συμπερασματικά, αγνοήθηκε πλήρως το δίδαγμα της ιστορίας, ότι όλες οι επιτυχείς νομισματικές ενώσεις πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο πολιτικών ενώσεων και ότι ποτέ δεν υπήρξε πετυχημένη νομισματική ένωση χωρίς την ύπαρξη πολιτικής ένωσης. Επιπροσθέτως, αγνοήθηκε πλήρως η άποψη ότι η ΟΝΕ δεν είναι αρκούτσως βιώσιμη μεταξύ ετερογενών χωρών, που απέχουν πολύ από το να σχηματίσουν έναν βέλτιστο νομισματικό χώρο.

- Η οικονομική και νομισματική ένωση κρατών με διαφορετικές οικονομικοπολιτικές και νομισματικές παραδόσεις, στάσεις και αντιλήψεις

Η στάση της πολιτικής και των κοινωνιών έναντι των οικονομικών φαινομένων διαμορφώνεται ιστορικά, επηρεάζοντας τη διαμόρφωση των διαφορετικών συμπεριφορικών προτύπων. Με άλλα λόγια, σε κάθε χώρα υπάρχει ζήτηση και προσφορά οικονομικής πολιτικής επί τη βάση αυτών των προτύπων και στάσεων. Για παράδειγμα, η Γερμανία και οι άλλες χώρες της κεντρικής και βορείου Ευρώπης, λόγω των αρνητικών βιωμάτων με διαδοχικούς υπερπληθωρισμούς, έχουν διαμορφώσει "κουλτούρα" νομισματικής σταθερότητας (stability culture), δηλαδή απαιτούν από την πολιτική να διασφαλίζει, πρωτίστως, τη σταθερότητα του χρήματος.

Τουναντίον, στις ΗΠΑ και στο ΗΒ, λόγω των τραυματικών βιωμάτων της μεγάλης ύφεσης μετά το 1929, κυριαρχεί το αίτημα για επεκτατικές πολιτικές τόνωσης της ζήτησης και των επενδύσεων. Άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως αυτές του

Ευρωπαϊκού Νότου, δίδουν μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική μεγέθυνση και θεωρούσαν, παραδοσιακά, ότι η νομισματική πολιτική οφείλει να εξυπηρετεί τον εν λόγω στόχο. Επίσης, εντόνως αποκλίνουσες είναι οι στάσεις για την άσκηση της δημοσιονομικής, της εισοδηματικής και της κοινωνικής πολιτικής καθώς και για τον παρεμβατικό ρόλο του κράτους στην οικονομία ως διαδικασία και ως κατάσταση.

Η νομισματική ολοκλήρωση χωρών με διαφορετικές οικονομικοπολιτικές και νομισματικές κουλτούρες δημιουργεί *a priori* προβλήματα κατά τη λήψη των αποφάσεων και την οικονομική λειτουργική συμβίωση. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει τόσο τη διαφορετική πορεία εντός της ΟΝΕ των οικονομιών των χωρών μελών της, όσο και τις αποκλίνουσες αντιλήψεις ως προς τις πολιτικές αντιμετώπισης της κρίσης.

Χώρες με αποκλίνουσα αντίστοιχη κουλτούρα και παράδοση, όπως η Ελλάς και οι άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, ήταν βέβαιο ότι θα αντιμετώπιζαν μία νέα σκληρή οικονομική πραγματικότητα, στην οποία είτε θα προσαρμόζονταν έγκαιρα, πράγμα δύσκολο λόγω μιας παγιωμένης αντίθετης κουλτούρας, είτε θα βίωναν συνθήκες μεγάλης διαταραχής.

- Ο μονοδιάστατος προσανατολισμός της κοινής νομισματικής πολιτικής

Η Γερμανία, προκειμένου να αποφύγει τη δημιουργία μίας πληθωριστικής κοινότητας, συνυπέγραψε τη συμμετοχή της στην ΟΝΕ, υπό τον όρο ότι η νομισματική ένωση θα υιοθετούσε το μονεταριστικό υπόδειγμα της Bundesbank. Η τελευταία καθ' όλη τη διάρκεια του λειτουργικού της βίου ήταν ανεξάρτητη από πολιτικές παρεμβάσεις και προσηλωμένη πρωτίστως στη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών, θεωρώντας ότι μεγάλες αυξήσεις της προσφοράς χρήματος δεν προάγουν το στόχο της οικονομικής ανάπτυξης και της απασχόλησης. Κατά συνέπεια, δομήθηκε ένα πολιτικό πρωτίστως οικοδόμημα, επί τη βάση όμως της παραδοσιακής γερμανικής κουλτούρας νομισματικής σταθερότητας. Άλλες χώρες, όπως το ΗΒ, θεώρησαν ότι η νομισματική πολιτική είναι πολύ σημαντική υπόθεση για να αφεθεί σε ανεξάρτητους τεχνοκράτες και για να περιορισθεί στην επιδίωξη ενός και μόνου μακροοικονομικού στόχου.

Η ύφεση και η κρίση δανεισμού έδειξαν με αποκαλυπτικό τρόπο ότι η νομισματική πολιτική της Ευρωζώνης όφειλε να διαθέτει ευελιξία και να μπορεί να επιδιώκει και

άλλους στόχους, όπως π.χ. η ενίσχυση της ενεργούς ζήτησης και της απασχόλησης, καθώς και η διάθεση επαρκούς ρευστότητας σε περιόδους εκτάκτων διαταραχών. Η υπερεθνικοποίηση και η προωθημένη αποπολιτικοποίηση της νομισματικής πολιτικής συνεπέφερε σε μεγάλο βαθμό την αποψίλωση των εθνικών οικονομικοπολιτικών οπλοστασίων (Κότιος, 2000). Αυτό ισχύει και για άλλες οικονομικές πολιτικές. Επί παραδείγματι, η δημοσιονομική και η εισοδηματική πολιτική παραμένουν τυπικά αποκεντρωμένες. Αυτές υπόκεινται, ωστόσο, σε θεσμικούς και πραγματικούς περιορισμούς.

- Η ένταξη στην ONE χωρών με αποκλίνουσες ανταγωνιστικότητες και διαφορετικές επιδόσεις κατά τη φάση εκκίνησης

Η συγκρότηση μίας νομισματικής ένωσης σημαίνει την αύξηση του εσωτερικού ανταγωνισμού και την εξάλειψη της δυνατότητας επηρεασμού του μέσω αλλαγών στις πραγματικές συναλλαγματικές ισοτιμίες ή στην προσφορά χρήματος (Thygesen, 1999). Εντός της ONE, ο υψηλότερος εθνικός πληθωρισμός δεν δύναται να εξουδετερωθεί μέσω του συναλλαγματικού μηχανισμού, αλλά μέσω του μηχανισμού της αγοράς, δηλαδή της μείωσης της ζήτησης, της απώλειας αγορών, της μείωσης του κόστους παραγωγής ή της μείωσης της ίδιας της παραγωγής. Αύξηση του ενδοευρωπαϊκού εμπορικού ανταγωνισμού προέκυψε στην ONE και λόγω της μεγαλύτερης διαφάνειας και συγκρισιμότητας των τιμών που συνεπάγεται η έκφρασή τους σε ένα ενιαίο νόμισμα. Τέλος, δύναται να βλαφθεί η εξωτερική εμπορική ανταγωνιστικότητα μίας χώρας της ONE, η οποία εμφανίζει συγκριτικά υψηλότερο πληθωρισμό και μεγαλύτερη πραγματική ανατίμηση του ευρώ έναντι τρίτων χωρών.

Στο πλαίσιο της ONE, η παραγωγικότητα και όσοι παράγοντες την επηρεάζουν (π.χ. τεχνολογία, οργάνωση, ανθρώπινο κεφάλαιο, υποδομές), όπως και οι τιμές, αναγορεύθηκαν σε καθοριστικά μεγέθη του ανταγωνισμού (Feldstein, 1998, Siebert, 1998a). Ασφαλώς, οι συντελεστές της παραγωγικότητας επιδρούσαν πάντοτε ουσιαστικά στις ενδοκοινοτικές ανταλλαγές. Η ύπαρξη όμως διαφορετικών νομισμάτων και, συνεπώς, η δυνατότητα επηρεασμού των συναλλαγματικών ισοτιμιών επέτρεπε και τον επηρεασμό των σχετικών τιμών σε ξένο νόμισμα, πέραν

των σχετικών παραγωγικότητων. Η λειτουργική εκδίπλωση της ONE ήταν βέβαιο ότι θα επέτεινε τον ανταγωνισμό των εθνικών συστημάτων, μεταξύ άλλων, στους τομείς της φορολογίας, της κοινωνικής ασφάλισης, της περιβαλλοντικής προστασίας, δεδομένου ότι τα συστήματα αυτά έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στην οικονομική απόδοση, στις τιμές και στην κατανομή των επενδύσεων (Siebert, 1998b). Αυτά τα εθνικά συστήματα, παρά τις όποιες προσπάθειες εναρμόνισής τους σε κοινοτικό/ ενωσιακό επίπεδο ή κοινοτικοποίησής τους, συνέχισαν και συνεχίζουν να αποκλίνουν εμφανώς στο πλαίσιο της ONE και να επιδρούν στον ενδοευρωπαϊκό ανταγωνισμό. Τέλος, εντός της ONE ήταν αναμενόμενη η τάση για περαιτέρω συγκέντρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων στις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές της Ένωσης και, πολύ πιθανό, η διεύρυνση των αναπτυξιακών ανισοτήτων (Molle et al, 1993). Τούτο δε, επειδή οι ήδη ανεπτυγμένες περιοχές της ΕΕ επωφελούνται περισσότερο, εν σχέσει προς άλλες περιοχές της Ένωσης, στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, καθ' όσον χαρακτηρίζονται από μεγάλες οικονομικές συγκεντρώσεις, σύγχρονες υποδομές, τεχνολογικές βάσεις και τεχνολογικό δυναμισμό, υψηλού επιπέδου υποστηρικτικές υπηρεσίες, εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό και υψηλή παραγωγικότητα της εργασίας, αποτελεσματική δημόσια διοίκηση, μεγάλες τοπικές ή γειτονικές αγορές, υψηλή προσβασιμότητα κ.λπ.

- Η αύξηση της εξάρτησης των κρατών μελών από τις αγορές

Όπως ήδη σημειώθηκε, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) έχει ως αποκλειστικό στόχο τη σταθερότητα των τιμών. Επίσης, καθιστά απαγορευτική την άμεση ή έμμεση χρηματοδότηση του δημοσίου τομέα των κρατών μελών και των θεσμών της Ένωσης. Συνεπώς, τα κράτη μέλη δύνανται να χρηματοδοτούν τα όποια ελλείμματά τους αποκλειστικώς μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών, επί τη βάση της πιστοληπτικής τους αξιολόγησης. Αυτό σημαίνει ότι κυρίαρχο ρόλο στο Ευρωσύστημα αποκτούν οι λεγόμενοι «οίκοι αξιολόγησης» που προσδιορίζουν την πιστοληπτική ικανότητα. Ενδεχόμενη επιθετική πολιτική αξιολόγησης των εν λόγω οίκων θα ηδύνατο να δημιουργήσει ασύμμετρες συνθήκες δανεισμού μεταξύ των χωρών μελών της ONE, καθώς και όξυνση των κρίσεων χρέους. Από την άλλη

πλευρά, η υπερεκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας ιδιαιτέρως χρεωμένων χωρών της ΟΝΕ, όπως έγινε μεταξύ 2001 και 2008 στην περίπτωση της Ελλάδος και των άλλων χωρών της περιφέρειας, οδήγησε σε φθηνότερη του κανονικού χρηματοδότηση και σε δραματική αύξηση του δημοσίου, αλλά και του ιδιωτικού χρέους στις χώρες αυτές. Σε αντίθεση με άλλες χώρες (π.χ. ΗΠΑ, ΗΒ, Ιαπωνία), οι χώρες μέλη της ΟΝΕ δεν διαθέτουν τη δυνατότητα, σε περιόδους εντόνων διαταραχών, να έχουν ως «δανειστή ύστατης καταφυγής» την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την μόνη που μπορεί να παράσχει απεριόριστη ρευστότητα και να αντιπαλεύει τις επιθετικές στρατηγικές των ιδιωτικών αγορών. Κατά συνέπεια, η αποστείρωση της νομισματικής πολιτικής καθιστά ευάλωτα τα κράτη μέλη στο ζήτημα της μεταχείρισης των εθνικών τους τραπεζών και στην αντιμετώπιση επιθετικών πρακτικών στη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών τους ελλειμμάτων.

- Η απουσία συστημάτων πρόληψης και διαχείρισης κρίσεων

Το σύστημα της ΟΝΕ δομήθηκε χωρίς την ενσωμάτωση ενός ολοκληρωμένου μηχανισμού πρόληψης και αντιμετώπισης διαταραχών. Ένας μηχανισμός, ο οποίος θα παρακολουθούσε συνεχώς τις εξελίξεις, θα τις αξιολογούσε, θα διέθετε διαύλους έγκαιρης προειδοποίησης και θα παρενέβαινε κατασταλτικά για την έγκαιρη και πλήρη άρση των όποιων διαταραχών. Και αυτό επειδή οι αρχιτέκτονες της ΟΝΕ, μέσω της θεσμοθέτησης της δημοσιονομικής πειθαρχίας και του Συμφώνου Σταθερότητας πίστευαν, καθ' υπερβολήν, ότι δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν κρίσεις δημοσίου χρέους, αγνοώντας, βεβαίως, άλλης φύσεως διαταραχές, όπως η ύφεση και η κρίση των χρηματοπιστωτικών συστημάτων.

Η δημοσιονομική πειθαρχία του ευρωσυστήματος, όμως, εμφάνιζε ως κεντρικές αδυναμίες την έντονη πολιτικοποίηση της λήψης αποφάσεων, καθώς και την μη ενεργοποίηση των αυστηρών κυρώσεων σε περίπτωση απειθαρχίας. Επιπλέον, κυρώσεις προβλέπονται μόνον για τα δημοσιονομικά ελλείμματα, μετά από μία χρονοβόρα διαδικασία. Αντιθέτως, για το δημόσιο χρέος δεν προβλέπονται κυρώσεις. Ένα κράτος, όμως, με ετήσια δημοσιονομικά ελλείμματα ακόμη και εντός των επιτρεπομένων ορίων (δηλαδή κάτω του 3% του ΑΕΠ του), τείνει να αυξάνει,

χωρίς κυρώσεις, το δημόσιο χρέος του. Πέραν της υπερτίμησης της αποτελεσματικότητας της δημοσιονομικής πειθαρχίας, η ONE δεν διέθετε κανένα σύστημα εξισωτικών πληρωμών μεταξύ των κρατών μελών της, όπως συμβαίνει σε νομισματικές ενώσεις ομοσπόνδων χωρών, για την ανακατανομή του ανταγωνιστικού οφέλους των ισχυρών χωρών υπέρ της ανάπτυξης των «χαμένων» από τον εντονότερο οικονομικό ανταγωνισμό, δηλαδή για την άμβλυση των αναπτυξιακών ανισοροπιών, τις οποίες βασίμως αναμένετο ότι θα προκαλούσε η λειτουργία της ONE. Επίσης, δεν διέθετε κανένα θεσμοθετημένο σύστημα αυτόματης αρωγής και στήριξης σε περιόδους κρίσεων, όπως συνέβαινε στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα της περιόδου 1979-1999, το οποίο προέβλεπε απεριόριστες πιστωτικές διευκολύνσεις μεταξύ των κεντρικών τραπεζών των χωρών μελών του Συστήματος.

Προφανώς, αυτό ήταν αποτέλεσμα είτε της "αφελούς" άποψης ότι εντός της ONE δεν μπορούν να υπάρξουν διαταραχές, είτε της "αλαζονικής" άποψης ότι οφέλη και κόστη της συμμετοχής είναι αποκλειστικά εθνική υπόθεση.

- Η μη συνεπής εφαρμογή των κριτηρίων πραγματικής σύγκλισης

Κατ' αρχάς, τόσο τα κριτήρια σύγκλισης για την ένταξη στην ONE, όσο και η εφαρμογή τους, επέτρεψαν τη συστέγαση υπό την κοινή κατασκευή της ευρωζώνης οικονομικώς ανομοιογενών χωρών, όπως τονίσθηκε και ανωτέρω. Η ένταξη στην ONE εξαρτάται από την εκπλήρωση ορισμένων μόνον οικονομικών κριτηρίων, όπως του πληθωρισμού, των επιτοκίων, της συναλλαγματικής σταθερότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας. Πρόκειται για μακροοικονομικούς δείκτες, οι οποίοι, πέραν της αυθαίρετης οριοθέτησής τους, δεν αντικατοπτρίζουν τις διαρθρωτικές παραγωγικές και ανταγωνιστικές ικανότητες των υποψηφίων χωρών, ούτε τους ποιοτικούς παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης. Όμως, η συμμετοχή στην ONE, δεδομένων των ανταγωνιστικών κινδύνων, όφειλε να εξαρτάται και από κριτήρια σύγκλισης της πραγματικής οικονομίας (π.χ. παραγωγικότητα, καινοτομία, οικονομικό περιβάλλον, διοικητική απόδοση, ανταγωνιστικότητα). Έτσι, θα μπορούσε να αποφευχθεί η πρώιμη ένταξη στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της ONE εθνικών οικονομικών συστημάτων, τα οποία ήταν ή θα είναι απροπαρασκευα. Ως ένα βαθμό, η Συνθήκη για την ΕΕ (1992/93) προέβλεπε τη συμπερίληψη και

κριτηρίων της πραγματικής οικονομίας (Κότιος, 2011). Επί παραδείγματι, στο άρθρο 140 παρ. 1 της ισχύουσας ενοποιημένης Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρεται εκ νέου: "Τα τέσσερα κριτήρια που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο και το χρονικό διάστημα κατά το οποίο πρέπει αυτά να επιτευχθούν, αναπτύσσονται περαιτέρω σε πρωτόκολλο προσαρτημένο στις Συνθήκες. Οι εκθέσεις της Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας λαμβάνουν επίσης υπόψη τα αποτελέσματα της ολοκλήρωσης των αγορών, την κατάσταση και την εξέλιξη των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών και μια εξέταση των εξελίξεων του κατά μονάδα κόστους εργασίας και άλλων δεικτών τιμών". Στην πράξη, αυτού του είδους τα κριτήρια αγνοήθηκαν συστηματικά. Ακόμη, όμως, και τα ονομαστικά κριτήρια τέθηκαν και εφαρμόστηκαν λανθασμένα. Επί παραδείγματι, υπήρξε ένας "φανατισμός" ως προς την ακριβή τήρηση των κριτηρίων του πληθωρισμού, των επιτοκίων, της συναλλαγματικής σταθερότητας και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Αντιθέτως, για το ουσιωδέστερο όλων των κριτηρίων, ήτοι αυτό του ύψους του δημοσίου χρέους, κάτι που απέδειξε η τρέχουσα δημοσιονομική κρίση, στην ουσία δεν υπήρχε ασφαλές όριο. Το γεγονός ότι η Ελλάδα και άλλες χώρες εντάχθηκαν με χρέος άνω του 100% του ΑΕΠ τους, υποδηλώνει την μειωμένη αυστηρότητα και ελαφρότητα με την οποία δομήθηκε η ΟΝΕ. Με τέτοιο δημόσιο χρέος, με αποστέρηση της εθνικής νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής και με αδύνατες ανταγωνιστικές δομές, μία χώρα εντός της ΟΝΕ είναι καταδικασμένη είτε σε μακρόχρονη λιτότητα, είτε σε αναπόφευκτη κρίση χρέους.

3.2 Λειτουργικά και Διαχειριστικά Λάθη και Παραλείψεις της ΟΝΕ πριν την

Κρίση

Οι κατασκευαστικές αστοχίες και τα κενά του συστήματος της ΟΝΕ προκάλεσαν ή επέτρεψαν την εμφάνιση μίας σειράς προβλημάτων στη λειτουργία και τη διακυβέρνησή της, την αθέτηση βασικών κανόνων της ΟΝΕ από την πλευρά της πολιτικής, καθώς και την εμφάνιση δυσμενών οικονομικών εξελίξεων, όπως είναι (Κότιος και Παπαστάμκος 2011, Papastamkos and Kotios 2011, Kotios et al 2013):

- Η αναποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής πειθαρχίας και η αύξηση των ελλειμμάτων

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) του 1997 και η δημοσιονομική πειθαρχία αμφισβητήθηκαν εντόνως στην πράξη, σχεδόν από την έναρξη της τρίτης και τελικής φάσης της ΟΝΕ (European Central Bank, 2008). Η ύφεση, που ξεκίνησε το 2000/2001, και η βούληση πολλών χωρών για ενεργητική παρέμβαση της δημοσιονομικής τους πολιτικής οδήγησε στην ανοικτή αμφισβήτηση της λογικής του ΣΣΑ. Στην αρχή, ορισμένοι τόνιζαν πως το Σύμφωνο δεν είναι μόνον Σταθερότητας, αλλά και Ανάπτυξης και, συνεπώς, θα έπρεπε να επιτρέπει δημοσιονομικές παρεμβάσεις, όπως φορολογικές μειώσεις και αυξημένες δημόσιες δαπάνες. Το 2003, η Γερμανία και η Γαλλία αρνήθηκαν να δεχθούν μείωση των ελλειμμάτων τους και παρεμπόδισαν την υιοθέτηση της πρότασης της Επιτροπής για επιβολή κυρώσεων εναντίον τους λόγω υπερβολικών ελλειμμάτων. Αυτό δημιούργησε ένα προηγούμενο απείθαρχης δημοσιονομικής πολιτικής και για τις μικρότερες χώρες. Η συνεχής αμφισβήτηση του ΣΣΑ προκάλεσε, τελικώς, την αναθεώρησή του το 2005, στο πλαίσιο της οποίας, μεταξύ άλλων, αμβλύθηκε η υποχρέωση για μεσοπρόθεσμα ισοσκελισμένους εθνικούς δημοσιονομικούς προϋπολογισμούς, αυξήθηκε η ευελιξία υπέρβασης του ορίου (3% του ΑΕΠ) των ελλειμμάτων στην περίπτωση κατά την οποία ένα κράτος θα αντιμετώπιζε «εξαιρετικές» ή «ασυνήθεις» καταστάσεις (π.χ. ύφεση άνω του 2%) και επιμηκύνθηκαν οι προθεσμίες διόρθωσης των ελλειμμάτων. Η απροθυμία αυστηρής τήρησης του ΣΣΑ από τις μεγάλες χώρες της ΕΕ επέτρεψε υπερβάσεις στα δημοσιονομικά ελλείμματα και στη διαχρονική αύξηση του δημοσίου χρέους σε πολλές χώρες της ΟΝΕ. Το ίδιο ισχύει και για τη διαδικασία εποπτείας των εθνικών οικονομικών πολιτικών, οι οποίες απέκλιναν από τους συμφωνηθέντες γενικούς προσανατολισμούς. Και εδώ, σταδιακά, διαπιστώθηκε η ανάγκη για αποκλίσεις λόγω των διαρθρωτικών και συγκυριακών διαφορετικότητων μεταξύ των κρατών μελών (Belke and Gros, 2009). Η δημοσιονομική απειθαρχία ευνοήθηκε και από το γεγονός ότι ορισμένες χώρες, είτε ενσκόπως είτε λόγω διαφορετικών μεθόδων υπολογισμού, παρείχαν στη Eurostat λανθασμένα ή παραποιημένα και ευνοϊκότερα του κανονικού στοιχεία για την εξέλιξη του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους τους. Εδώ η ευθύνη βαρύνει πρωτίστως τις στατιστικές υπηρεσίες και τις

κυβερνήσεις των κρατών μελών, χωρίς να απαλλάσσεται της ευθύνης η Eurostat, το Συμβούλιο και το Eurogroup. Επί του ζητήματος της ποιότητας των στατιστικών στοιχείων εύστοχη θεωρείται η αποφθεγματική ρήση "δράστες και φύλακες ταυτίζονται" ως προς την ευθύνη (Kirchhof, 2010).

- Η ενίσχυση των αποκλίσεων στην ανταγωνιστικότητα και η εμφάνιση μακροοικονομικών ανισορροπιών εντός της ΟΝΕ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ΟΝΕ διαμόρφωσε ένα νέο, ιδιαιτέρως ανταγωνιστικό περιβάλλον. Εντός τους περιβάλλοντος αυτού ανταγωνίζονται κυρίως οι επιχειρήσεις των κατ' ιδίαν χωρών και όχι οι ίδιες χώρες. Αληθές είναι, όμως, ότι οι εθνικές οικονομικές πολιτικές και το εσωτερικό οικονομικό περιβάλλον επηρεάζουν καθοριστικά την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Η εμπειρική παρατήρηση μαρτυρεί ότι οι βόρειες χώρες της ΟΝΕ, οι οποίες υπερτερούσαν ούτως ή άλλως στους μη τιμολογιακούς συντελεστές της ανταγωνιστικότητας (π.χ. έρευνα και καινοτομία, ανθρώπινο δυναμικό, επενδυτικό περιβάλλον, οργάνωση και διοίκηση των επιχειρήσεων, λειτουργία του ανταγωνισμού, δημόσια διοίκηση, δομές και υποδομές, κεφάλαια), εξοικειωμένες με το νέο ανταγωνιστικό «παιγνίδι», προσαρμόσαν και εκείνες τις εθνικές πολιτικές τους που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητα τιμών (Deutsche Bundesbank 2010a, European Commission 2010c). Έτσι, ορισμένες εξ αυτών (π.χ. Γερμανία, Αυστρία, Φιλανδία, Ολλανδία) εφάρμοσαν σφιχτές εισοδηματικές πολιτικές με συγκράτηση της αύξησης ή ακόμη και με πάγωμα μισθών, φορολογικές ελαφρύνσεις, μειώσεις στις εργοδοτικές ασφαλιστικές εισφορές κ.ά., με αποτέλεσμα να ενισχύσουν τις εξαγωγές τους εντός της ΟΝΕ και τα πλεονάσματα στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών τους (European Commission 2010a and 2010b). Στον αντίποδα, ορισμένες χώρες της Ενωσιακής περιφέρειας, οι οποίες υστερούσαν στους μη τιμολογιακούς συντελεστές της ανταγωνιστικότητας, όχι μόνον αγνόησαν το γεγονός ότι το βασικότερο ανταγωνιστικό τους πλεονέκτημα εντός της ΟΝΕ είναι οι τιμές των αγαθών και υπηρεσιών τους, αλλά προέβησαν και σε γενναίες αυξήσεις του κόστους εργασίας πάνω από την παραγωγικότητα και σε αύξηση των άλλων παραμέτρων του κόστους παραγωγής (Maliaropoulos, 2010, Mathes, 2009, Κότιος, 2011). Υπό αυτές τις συνθήκες, ήταν αναπόφευκτη η ανταγωνιστική απόκλιση μεταξύ βορείων και

περιφερειακών χωρών της Ευρωζώνης και η εμφάνιση μακροοικονομικών ανισοροπιών (Arghyrou and Chortareas, 2008, Zemanek et al, 2010, Schrader and Laaser, 2010).

- Η αντιπαραγωγική χρήση του φθηνού δανεισμού από τις χώρες της Ενωσιακής περιφέρειας

Η ένταξη στην ΟΝΕ προκάλεσε αυτομάτως την πιστοληπτική αναβάθμιση όλων των χωρών μελών της και επέφερε μία εναρμόνιση των επιτοκίων του δημοσίου και τραπεζικού δανεισμού προς τα κάτω, πλησίον των επιτοκίων της Γερμανίας, ανεξαρτήτως ύψους δημοσιονομικών ελλειμμάτων και δημοσίου χρέους (Aßman and Boysen-Hogrefe, 2011, Arghyrou et al, 2009). Προφανώς, οι αγορές εκτιμούσαν ότι η συμμετοχή μίας χώρας στην ΟΝΕ συνεπάγεται αυτομάτως τη βελτίωση των δημοσίων οικονομικών της λόγω των δημοσιονομικών πειθαρχιών, καθώς και την αρωγή, παρά τη ρήτρα no bailout, των άλλων χωρών σε περίπτωση διαταραχών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μαζική εισροή πάσης φύσεως κεφαλαίων στις χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης. Ωστόσο, τα κεφάλαια αυτά δεν αξιοποιήθηκαν αποκλειστικά για τη διεύρυνση και ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και της ανταγωνιστικότητας των χωρών αυτών, αλλά κυρίως για την κατανάλωση εισαγομένων ειδών στην Ελλάδα και για μία ξέφρενη οικοδομική δραστηριότητα στις χώρες Ισπανία, Ιρλανδία και Πορτογαλία. Η υπερχρέωση του δημοσίου τομέα στην Ελλάδα και λιγότερο στην Πορτογαλία και του τραπεζικού τομέα στην Ισπανία και στην Ιρλανδία αποκαλύφθηκε από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και μετέστρεψε τη στάση των αγορών, αφού συγχρόνως αφύπνισε τους «οίκους αξιολόγησης». Έτσι, η κρίση στις εν λόγω χώρες, παρά το διαφορετικό βαθμό έντασης και εστίασης, ήταν απολύτως αναμενόμενη.

- Η διαφορετική εξέλιξη του πληθωρισμού και των πραγματικών ισοτιμιών του ευρώ

Ο μέσος όρος του πληθωρισμού στην Ευρωζώνη κινήθηκε σε χαμηλά επίπεδα, λίγο πολύ σύμφωνα με το στόχο της νομισματικής σταθερότητας (De Grauwe, 2009). Στις κατ' ιδίαν, όμως, χώρες της ΟΝΕ οι ρυθμοί ετήσιας μεταβολής των τιμών διέφεραν ουσιαδώς, παρά την τάση για σύγκλιση των επιπέδων τιμών προς της εντάξεως, με

ταχύτερη αύξηση των τιμών των χωρών της περιφέρειας (Fischer, 2009). Αυτό είχε ως συνέπεια να χάνουν σε ανταγωνιστικότητα τιμών εντός της ΟΝΕ οι χώρες με συγκριτικώς υψηλότερο πληθωρισμό, όπως η Ελλάδα και άλλες χώρες της περιφέρειας, και να κερδίζουν οι χώρες με συγκριτικά χαμηλότερο, όπως οι βόρειες χώρες (Mathes, 2009, ΕΕΑΓ, 2011a, Deutsche Bundesbank, 2010b). Συνεπώς, οι εν λόγω διαφορές συνέβαλαν στην αύξηση των ελλειμμάτων των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών σε χώρες, όπως η Ελλάς, και στην αύξηση των πλεονασμάτων των χωρών του Βορρά. Τις ίδιες επιδράσεις, όμως, προκάλεσαν στο εμπόριο με τρίτες χώρες (χώρες εκτός της ΟΝΕ) και οι σχετικά υψηλότερες πραγματικές ισοτιμίες του ευρώ των χωρών με συγκριτικώς υψηλότερο πληθωρισμό (Arghyrou and Chortareas, 2008). Η πραγματική ανατίμηση του ευρώ ήταν υψηλότερη από την ονομαστική για τις χώρες της περιφέρειας, επιβαρύνοντας έτσι τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών τους και ευνοώντας τις αντίστοιχες εισαγωγές. Η συγκριτικώς ταχύτερη αύξηση των τιμών στις χώρες της περιφέρειας έχει, αν και με διαφοροποιήσεις, πολλαπλά αίτια, όπως την ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση λόγω του αναφερθέντος φθηνού δανεισμού και των ξένων επενδύσεων, την υψηλή αύξηση των αμοιβών εργασίας, την εναρμόνιση των επιπέδων τιμών των οικονομικώς αδυνάτων μικρών χωρών με τα υψηλότερα επίπεδα των ισχυρών οικονομιών (τα οικονομικώς αδύνατα μικρά κράτη είναι κατ' ανάγκην λήπτες τιμών), κ.ά. Συνεπώς, λανθασμένες εθνικές οικονομικές πολιτικές και οικονομικές δυναμικές της νομισματικής ένωσης προκάλεσαν μείωση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειακών χωρών και επιδείνωση των προβλημάτων εξωτερικού εμπορίου αγαθών και υπηρεσιών των χωρών αυτών.

- Ασύμμετρες εξωγενείς οικονομικές διαταραχές

Όλες οι οικονομίες της ευρωζώνης, παρά το διαφορετικό βαθμό ένταξής τους στο εθνές οικονομικό σύστημα, είναι δέκτες πολλών οικονομικών και πολιτικών διαταραχών. Πριν την ίδρυση της ΟΝΕ τονίσθηκε ο κίνδυνος της εμφάνισης στα κράτη μέλη της ΟΝΕ διαφορετικών διαταραχών (Bayoumi and Eichengreen, 1992) και η αναγκαιότητα ενός σταθεροποιητικού ταμείου (Belke and Gros, 1998). Κατά τον δεκαετή βίο της η ΟΝΕ και η ΕΕ εν γένει εκλήθη να αφομοιώσει τους ενδογενείς κραδασμούς της μετάβασης από την ΕΕ-15 στην ΕΕ-27 και της αύξησης του αριθμού

των μελών της ΟΝΕ. Επίσης, εκλήθη να διαχειρισθεί την επιθετική εξαγωγική πολιτική της Κίνας και των άλλων δυναμικώς αναπτυσσομένων χωρών στην ευρωπαϊκή αγορά, την κρίση πρώτων υλών και τις μεγάλες αυξήσεις στις τιμές πετρελαίου, καθώς και τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση. Οι εν λόγω διαταραχές είχαν διαφορετικές επιπτώσεις στις επί μέρους χώρες της ΟΝΕ. Επί παραδείγματι, η ένταξη των νέων χωρών, οι οποίες έχουν όμοιες οικονομικές διαρθρώσεις με τις χώρες της περιφέρειας της ΕΕ-15, αλλά φθηνότερα κόστη παραγωγής, ανταγωνίζονται στις ίδιες αγορές τις χώρες του Νότου. Επίσης, προσέλκυσαν τεράστια ποσά για άμεσες επενδύσεις από τις ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ, εν μέρει εις βάρος των χωρών του Νότου. Από την άλλη πλευρά, οι εισαγωγές τους προέρχονται, κυρίως, από τις ανεπτυγμένες χώρες του Βορρά. Οι επιπτώσεις των εμπορικών συναλλαγών με την Κίνα διαφέρουν από χώρα σε χώρα και μετρώνται με όρους ελλειμμάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ τους. Οι αυξήσεις των πρώτων υλών και των τιμών του πετρελαίου επιβαρύνουν το ισοζύγιο πληρωμών των χωρών με υψηλά ελλείμματα περισσότερο από ότι τις χώρες που έχουν ήδη πλεονάσματα ή μικρό βαθμό εξάρτησης από εισαγωγές ενέργειας (Hahn and Mestre, 2011). Τέλος, η χρηματοπιστωτική κρίση και η ανάγκη για δημοσιονομική επέκταση, για αντικυκλικούς λόγους, οδήγησε σε συγκριτικώς μεγαλύτερη κρίση ρευστότητας τις χώρες του Νότου. Συνεπώς, οι εξωτερικές διαταραχές είχαν εν συνόλω ισχυρότερη επίδραση στις χώρες της περιφέρειας από ό,τι στις χώρες του Βορρά και συνέβαλαν, ως ένα βαθμό, στην κρίση που βιώνουν.

- Η προκυκλική νομισματική πολιτική

Η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ προσανατολίζεται στη σταθερότητα των τιμών (ετήσιος πληθωρισμός κατώτερος, αλλά πλησίον του 2%) του μέσου όρου της ευρωζώνης. Όπως, όμως, επεσημάνθη ανωτέρω, οι πληθωριστικές εξελίξεις στις χώρες της ευρωζώνης υπήρξαν αποκλίνουσες. Έτσι, οι χώρες με πληθωρισμό (και ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση) αρκετά άνω του 2% χρειάζονταν μία πιο σφιχτή νομισματική πολιτική, ενώ χώρες με πολύ χαμηλότερα ποσοστά πληθωρισμού (και χαμηλότερα ποσοστά οικονομικής μεγέθυνσης) θα ήθελαν μία πιο επεκτατική νομισματική πολιτική. Η χωρική διαφοροποίηση της νομισματικής πολιτικής είναι όμως ανέφικτη. Συνεπώς, εκ των πραγμάτων η κοινή νομισματική πολιτική ήταν

κατά την πρώτη δεκαετία της ΟΝΕ συχνά προκυκλική, δηλαδή ενίσχυε τον πληθωρισμό και τα δημοσιονομικά ελλείμματα στις ταχύτερα μεγεθυνόμενες οικονομίες, κυρίως, της περιφέρειας, αλλά και την ύφεση σε ορισμένες χώρες του Ενωσιακού Βορρά (Buti et al, 2009, Hughes Hallet and Richter 2008, Prausselo, 2011).

3.3 Η Κρίση της Οικονομίας και η Κρίση του Συστήματος Διακυβέρνησης της ΟΝΕ

Οι οικονομικές κρίσεις είναι το αιτιατό και όχι το αίτιο των προβλημάτων (Κότιος και Παυλίδης 2011). Είναι το σύμπτωμα μίας βαριάς ασθένειας, η οποία προκαλείται κατά κανόνα από συμπεριφορές και πρακτικές της οικονομικής πολιτικής και των αγορών. Όπως όλες οι μεγάλες οικονομικές κρίσεις, έτσι και η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση και πολύ περισσότερο η κρίση χρέους και ρευστότητας σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης λειτούργησαν ως διαδικασία αποκάλυψης των παραπάνω αναφερθέντων προβλημάτων και κενών του συστήματος και της διακυβέρνησης της ΟΝΕ (Kotios et al 2013).

- Η αναποτελεσματικότητα του συστήματος λήψης αποφάσεων για την αντιμετώπιση της κρίσης

Καταρχάς, η κρίση κατέδειξε ότι το σύστημα της ΟΝΕ εμφανίζει τεράστια προβλήματα κατά τη λήψη των αποφάσεων. Δεν ανέπτυξε μία κοινή στρατηγική αντιμετώπισης των συνεπειών της χρηματοπιστωτικής κρίσης και αντέδρασε με σημαντική καθυστέρηση στην αντιμετώπιση της κρίσης χρέους και ρευστότητας της Ελλάδος και των άλλων χωρών της περιφέρειας. Λόγω απουσίας ενός θεσμοθετημένου συστήματος διαχείρισης κρίσεων και κατανομής ρόλων, ανεδείχθησαν σε πρωταγωνιστικούς δρώντες όλες οι συνιστώσες της ΕΕ: Η ΕΚΤ, οι εθνικές κεντρικές τράπεζες, το Eurogroup, το ECOFIN, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι κυβερνήσεις των κρατών

μελών της ΟΝΕ, τα εθνικά κοινοβούλια, τα εθνικά πολιτικά κόμματα, οι κοινωνικοί εταίροι, τα κοινωνικά κινήματα, οι τράπεζες, τα ερευνητικά ινστιτούτα, μεμονωμένες προσωπικότητες κ.ά. Σ' αυτούς έρχονται να προστεθούν και δρώντες εκτός της ΟΝΕ, όπως το ΔΝΤ, οι «οίκοι αξιολόγησης», τα μεγάλα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, οι κυβερνήσεις μεγάλων χωρών (π.χ. ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κίνα), οι "Ομάδες των 7/8" (G7/8) και των "20" (G 20), διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης, ερευνητικές μονάδες, ειδικό με βαρύνουσα άποψη κ.ά. Όλοι οι ανωτέρω δρώντες εξέφρασαν και εκφράζουν συχνά αποκλίνουσες απόψεις, χωρίς να υπάρχει ένα ενιαίο φόρουμ συντονισμού αυτών. Η άφθονη πολιτική ρητορική, η συνεχής δημοσιοποίηση διαφορετικών απόψεων και εκτιμήσεων και η ανοικτή οικονομική διπλωματία προκάλεσαν και προκαλούν ανασφάλεια στις κοινωνίες και στις αγορές και επιδεινώνουν την κατάσταση. Επίσης, ερωτήματα εγείρονται σχετικά με τη δημοκρατική νομιμοποίηση των αποφάσεων διαχείρισης της κρίσης (Habermas, 2011a and 2011b). Και αυτό επειδή οι αποφάσεις λαμβάνονται από τις εθνικές κυβερνήσεις και τα όργανα της ΕΕ χωρίς την προηγούμενη συμμετοχή των εθνικών κοινοβουλίων και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

- Το έλλειμμα αποτελεσματικής ηγεσίας

Όμως, η αποτυχία αποτελεσματικής διαχείρισης της κρίσης κατέδειξε και το έλλειμμα αποφασιστικής ευρωπαϊκής ηγεσίας. Εν πρώτοις, δεν λειτούργησε αποτελεσματικώς, όπως στο παρελθόν, ο παραδοσιακός γαλλογερμανικός άξονας, λόγω διαφορετικών εσωτερικών πολιτικών συνθηκών, συμφερόντων και αντιλήψεων των πολιτικών τους ηγεσιών. Πολλές κυβερνήσεις στις χώρες της ΟΝΕ καθόρισαν την στάση τους έναντι της κρίσης επί τη βάση σταθμίσεων εσωτερικής πολιτικής και όχι του κοινού (συλλογικού) συμφέροντος. Οργανωμένες εθνικές ομάδες πίεσης και ευρωσκεπτικιστικά πολιτικά κόμματα ασκούν πιέσεις στις κυβερνήσεις τους για προστασία του εθνικού συμφέροντος και θεωρούν την Ενωσιακή αλληλεγγύη ως επιβλαβή. Σε ένα περιβάλλον οικονομικού εθνικισμού και λαϊκισμού είναι συχνά δύσκολο οι κυβερνήσεις που καλούνται να χρηματοδοτήσουν τις χώρες της περιφέρειας να δράσουν αποτελεσματικώς. Έτσι, εξηγούνται και ορισμένες στάσεις και αιτήματα, όπως η εμμονή ορισμένων στην εφαρμογή από τις χώρες της κρίσης αυστηρών και σχετικώς βραχυπροθέσμων

προγραμμάτων προσαρμογής, η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (τραπεζών) στη διαχείριση του χρέους, οι ταχύτατες ιδιωτικοποιήσεις και η εμπράγματη ασφάλιση των δανείων.

- Η αμφισβήτηση του θεσμικού πλαισίου της αρχικής διακυβέρνησης

Σε δοκιμασία και αμφισβήτηση τέθηκε, όμως, και το θεσμικό πλαίσιο της αρχικής διακυβέρνησης της ΟΝΕ, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, τη μη ανάληψη υποχρεώσεων χρεωμένων χωρών (άρθρο 125 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 103 ΣΕΚ), καθώς και την απαγόρευση της άμεσης χρηματοδότησης του δημοσίου τομέα από την ΕΚΤ (άρθρο 123 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 101 ΣΕΚ). Και οι δύο καταστατικές ρυθμίσεις αποδείχθηκαν αδύναμες (Seidel, 2008). Τα κράτη μέλη και η ΕΕ, βασιζόμενα στη διάταξη περί «έκτακτης ανάγκης» (άρθρο 122 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 100 ΣΕΚ), χορήγησαν χρηματοδότηση στα δοκιμαζόμενα κράτη μέλη, ενώ η ΕΚΤ παρενέβη στη δευτερογενή αγορά και αγόρασε ομόλογα δοκιμαζόμενων χωρών, στηριζόμενη στο άρθρο 18 του Καταστατικού της (Πράξεις Ανοικτής Αγοράς και Πιστωτικές Εργασίας). Οι εν λόγω αγορές εκ μέρους της ΕΚΤ χαρακτηρίζονται από μέγιστη αδιαφάνεια και για ορισμένους αντίκεινται στο πνεύμα της ανεξαρτησίας της ΕΚΤ και της μη χρηματοδότησης μέσω της εκτύπωσης χρήματος κρατικών ελλειμμάτων (Meyer, 2010).

- Ο κίνδυνος του ντόμινο

Η Ελληνική κρίση, όπως και αυτή των άλλων χωρών, απέδειξε ότι μία σοβαρή εθνική διαταραχή εμπεριέχει κινδύνους για όλες τις χώρες της ΟΝΕ και θέτει σε δοκιμασία το σύνολο της ευρωζώνης. Η κρίση χρέους σε μία χώρα μπορεί να μεταδοθεί και σε άλλες μέσω σειράς διαύλων (Arghyrou and Kntonikas, 2010, Darvas et al, 2011). Επί παραδείγματι, λόγω της ολοκλήρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών μεγάλο μέρος του χρέους του δημοσίου και των τραπεζών των χωρών της περιφέρειας το κατείχαν τράπεζες άλλων χωρών, όπως, μεταξύ άλλων, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Αυστρίας, της Ολλανδίας (BIS 2011). Επίσης, σχέσεις χρηματοπιστωτικής αλληλεξάρτησης υπήρχαν και μεταξύ των χωρών σε κρίση (Eurobank, 2011). Από μία στάση πληρωμών ή από μία περικοπή (haircut) των οφειλομένων θα κινδύνευαν με κατάρρευση ή θα αντιμετώπιζαν

σοβαρά προβλήματα ρευστότητας πολλά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα άλλων χωρών, με αποτέλεσμα την εκ νέου παρέμβαση των κυβερνήσεων τους για διάσωση. Κίνδυνοι από ενδεχόμενη στάση πληρωμών ή από μία περικοπή των ομολόγων των υπερχρεωμένων χωρών προκύπτουν και για την ΕΚΤ, η οποία κατέχει σημαντικό χαρτοφυλάκιο ομολόγων των χωρών σε κρίση και για την στήριξη της οποίας θα απαιτείτο η γενναία αύξηση των ιδίων κεφαλαίων της. Επίσης, η χορήγηση δημόσιων δανείων για στήριξη των χωρών της περιφέρειας, η οποία γίνεται με νέα δάνεια από τις αγορές, ανεβάζει το συνολικό χρέος και τα ελλείμματα και των χωρών του Βορρά, με κινδύνους και για τη δική τους μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα. Τέλος, η κρίση επηρεάζει την εικόνα και τη συνοχή της ευρωζώνης και μπορεί να προκαλέσει, βραχυπροθέσμως, κρίση του ευρώ (π.χ. μεγάλη υποτίμηση) και φυγή κεφαλαίων από την ευρωζώνη. Είναι ακριβώς η έντονη αλληλεξάρτηση και η λειτουργία των διαύλων μετάδοσης, που δικαιολογούν το έστω καθυστερημένο ενδιαφέρον χωρών της ευρωζώνης για τις εξελίξεις στις δοκιμαζόμενες χώρες. Από την κρίση σε ένα τμήμα της ΟΝΕ προκύπτουν κόστη για το σύνολο. Όσο πιο βαθιά η κρίση αυτή, τόσο μεγαλύτερα και τα εν λόγω κόστη για όλους. Συνεπώς, οι χώρες της ΟΝΕ είναι καταδικασμένες σ' ένα συνεργατικό παίγνιο, ώστε να υπάρξουν οφέλη για όλους (win-win game). Σε περίπτωση κατά την οποία κάποια χώρα σε κρίση δεν υποστηριχθεί από τις άλλες και αφεθεί να χρεοκοπήσει ή αποφασίσει μονομερώς να κηρύξει στάση πληρωμών, τότε υπάρχουν ζημίες για όλους (lose-lose game).

4. Η συζήτηση για τη μεταρρύθμιση της ΟΝΕ

Ακόμη και μετά την ίδρυση της νομισματικής ένωσης, συνεχίστηκε η συζήτηση σχετικά με τα πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματά της και σε ποια κατεύθυνση θα μπορούσε να αναπτυχθεί περαιτέρω. Λόγω της θετικής οικονομικής ανάπτυξης και της ανόδου των συναλλαγματικών ισοτιμιών του ευρώ, επικρατούσε αρχικά μια αισιόδοξη εκτίμηση. Ακόμη και κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής κρίσης από το 2007, η ΟΝΕ θεωρήθηκε ως πλεονέκτημα για τις συμμετέχουσες χώρες. Ωστόσο, μετά την ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση του 2009/10, όπως και άλλων χωρών,

οξύνθηκε η συζήτηση για τη λειτουργία της ΟΝΕ και τα γενικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά της.

Καταρχάς αναβίωσε η συζήτηση σχετικά με την ύπαρξη βέλτιστου νομισματικού χώρου στην ΟΝΕ. Για την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση, οι περισσότερες από τις μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι σήμερα δεν υπάρχει βέλτιστη νομισματική ζώνη, ειδικά επειδή η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού είναι πολύ χαμηλή (Baldwin and Wyplosz 2014). Συνεπώς, η Νομισματική Ένωση οδηγεί σε αύξηση των πραγματικών μισθών και, συνεπώς, σε απώλεια της ανταγωνιστικότητας των λιγότερο παραγωγικών χωρών της ΕΕ, γεγονός που συνέβαλε στην κρίση του ευρώ (Κότιος 2010). Επιπλέον, η ενιαία νομισματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας δεν μπόρεσε να λάβει επαρκώς υπόψη τις κυκλικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων κρατών μελών και, συνεπώς, όπως ήδη αναφέρθηκε, είχε σε ορισμένες χώρες προκυκλικό αποτέλεσμα (Kotios et al. 2011).

Ωστόσο, ορισμένοι οικονομολόγοι επισημαίνουν επίσης ότι η ίδια η νομισματική ένωση μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία ενός βέλτιστου νομισματικού χώρου, για παράδειγμα με την αύξηση της κατανομής των οικονομικών συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών μέσω του ενιαίου νομίσματος [Mongelli 2002 και 2008].

Ένα άλλο θέμα στη συζήτηση για την ΟΝΕ είναι η απαίτηση για μια ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση, η οποία παραδοσιακά ζητείται από τη γαλλική κυβέρνηση και απορρίπτεται από τη Γερμανία. Ωστόσο, η "ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση" είναι μια λέξη-κλειδί που μπορεί να πάρει διαφορετικές έννοιες ανάλογα με το πλαίσιο (Kotios et al. 2013). Στη συζήτηση για τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, αφορούσε κυρίως το ζήτημα της ανεξαρτησίας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας: ενώ στη Γερμανία η Bundesbank διατηρήθηκε μακριά από οποιαδήποτε πολιτική πρόσβαση και δεσμευόταν μόνο για το στόχο της σταθερότητας των τιμών, στη Γαλλία και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες οι κεντρικές τράπεζες ήταν υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης και επεδίωκαν και άλλους στόχους της οικονομικής πολιτικής τους. Στις διαπραγματεύσεις για την ΟΝΕ επικράτησε η γερμανική προσέγγιση που

βασίζεται στη σταθερότητα. Παρ 'όλα αυτά, η απαίτηση για μια ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση διατηρήθηκε και αργότερα.

Μια ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση θα καθιστούσε δυνατή μια κοινή δημοσιονομική και ενεργό οικονομική πολιτική στην ΕΕ, όπως επιθυμεί ένα μέρος του πολιτικού φάσματος, αλλά θα απορριφθεί από άλλους (Βουλή των Ελλήνων 2014). Η ΕΕ δεν μπορεί να επιβάλει φόρους από μόνη της και οι ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν είναι τόσο εκτεταμένοι, ούτε τόσο μεταβλητά ελέγξιμοι ώστε να είναι κατάλληλοι για μια ενεργή κυκλική πολιτική. Εάν επιθυμείται μια ενεργός οικονομική πολιτική, κατ 'αρχήν ή σε συγκεκριμένες καταστάσεις, αυτό είναι πάντοτε θέμα των επιμέρους κρατών μελών, τα οποία συντονίζονται μόνον οικειοθελώς μεταξύ τους. Το ίδιο ισχύει και για την μισθολογική πολιτική, καθώς οι συλλογικές συμφωνίες είναι περιορισμένες σε εθνικό επίπεδο. Ως εκ τούτου, η Γαλλία ζήτησε επανειλημμένα την ενίσχυση αυτών των μέτρων. Ωστόσο, αυτή η γαλλική θέση συνδέθηκε συνήθως με το αίτημα και για μια πιο ενεργή βιομηχανική πολιτική της ΕΕ, η οποία απορρίφθηκε στη Γερμανία ως ένα βήμα προς έναν πολιτικά εσφαλμένο κρατικό παρεμβατισμό.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η σύγκρουση στη χρηματοπιστωτική κρίση από το 2007, όταν όλα τα κράτη μέλη εκπόνησαν εθνικά σχέδια ανάκαμψης, τα οποία συντονίστηκαν μόνο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ακόμη και αν δεν επιτρέπεται η άμεση διάκριση των υπηκόων άλλων κρατών μελών στο πλαίσιο της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, αυτές οι διαφορετικές προσεγγίσεις της οικονομικής πολιτικής θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανισορροπίες μεταξύ των επιμέρους κρατών της ΕΕ. Για παράδειγμα, το 2008, η εγγύηση της Ιρλανδίας για τις εθνικές της τράπεζες άσκησε πίεση στα άλλα κράτη μέλη να ακολουθήσουν παρόμοια μέσα. Από την άλλη πλευρά, η Γερμανία κατηγορήθηκε, ειδικά από τους Γάλλους, ότι αύξησε την παραγωγικότητά της και την ανταγωνιστικότητά της περισσότερο από τα άλλα κράτη της ΕΕ για αρκετά χρόνια με μέτριες μισθολογικές αυξήσεις, συμβάλλοντας έτσι στις ανισορροπίες.

Κατά τη διάρκεια της κρίσης του ευρώ, ορισμένα πολιτικά ρεύματα αύξησαν τη ζήτηση για μια ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση και αναλήφθηκαν επίσης από τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Jean-Claude Trichet (Βουλή των Ελλήνων 2014). Τέλος, η γερμανική κυβέρνηση υπό την κυβέρνηση της Angela Merkel συμφώνησε καταρχήν να δημιουργηθεί μια ευρωπαϊκή οικονομική κυβέρνηση. Ωστόσο, αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε επίπεδο ολόκληρης της ΕΕ, όχι μόνο από τα κράτη της ευρωζώνης και υπό την καθοδήγηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όχι από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή από οποιονδήποτε θεσμό που πρέπει να δημιουργηθεί. Για αποφάσεις οικονομικής πολιτικής, αυτό θα απαιτούσε συναίνεση όλων των κρατών μελών της ΕΕ.

Ένα άλλο πρόβλημα για την ΟΝΕ είναι η εφαρμογή του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο αποσκοπεί στην αποφυγή υπερβολικών δημοσίων ελλειμμάτων των συμμετεχόντων κρατών (βλέπε ανωτέρω). Το Σύμφωνο θεωρείται λιγότερο αποτελεσματικό, καθώς ο μηχανισμός επιβολής κυρώσεων με πρόστιμα θα επιδεινώσει μόνο τη δημοσιονομική κατάσταση των ενδιαφερομένων χωρών.

Επιπλέον, μετά την οικονομική κρίση της Ελλάδας το 2009/10, αποκαλύφθηκε ότι η Ελλάδα έχει αναφέρει εσφαλμένα δημοσιονομικά στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή επί σειρά ετών. Για την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την καθιέρωση ενός «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» με το οποίο τα κράτη μέλη θα πρέπει να υποβάλουν τους προϋπολογισμούς τους στην Επιτροπή και στα άλλα κράτη μέλη κατά το ήμισυ του έτους, πριν τα ψηφίσουν τα εθνικά κοινοβούλια. Αυτό θα έδινε στην Επιτροπή την ευκαιρία να προλάβει εκ των προτέρων παραβιάσεις του Συμφώνου. Η πρόταση έχει επικριθεί εν μέρει επειδή περιορίζει την εθνική φορολογική κυριαρχία, αλλά υποστηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις κυβερνήσεις της ΕΕ και εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων στις 7 Σεπτεμβρίου 2010. Καθώς αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε δημοσιονομική προσαρμογή των κρατών μελών της ΕΕ, αυτός ο προηγούμενος έλεγχος του προϋπολογισμού θεωρείται συχνά ως "ευρωπαϊκή οικονομική διακυβέρνηση". Το "Ευρωπαϊκό Εξάμηνο" θα έπρεπε να συμπληρωθεί με περαιτέρω μέτρα για την ενίσχυση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης,

όπως το Σύμφωνο Ευρώ + ή το λεγόμενο Six Pack, ένα πακέτο πέντε κανονισμών και μιας οδηγίας. Περιέχει δύο νόμους που αποσκοπούν στη δημιουργία ενός πλαισίου για τη μείωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, ένα νόμο που αποσκοπεί στη βελτίωση της διαφάνειας των δημοσιονομικών στοιχείων των κρατών μελών, εμποδίζοντας έτσι τη χειραγώγησή τους.

Υπήρξαν, επίσης, πολλές συζητήσεις για αλλαγή στο καθεστώς κυρώσεων, με τις προτάσεις να κυμαίνονται από την στέρηση του δικαιώματος ψήφου στο Συμβούλιο της ΕΕ μέχρι και τον αποκλεισμό από την Ευρωζώνη. Αυτά τα εκτεταμένα σχέδια, τα οποία εκπροσωπήθηκαν κυρίως από τη Γερμανία και εν μέρει από τη Γαλλία, συνάντησαν την απόρριψη από άλλα κράτη μέλη. Από την άλλη πλευρά, η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να μειώσει, αν χρειαστεί, τους πόρους των γεωργικών και διαρθρωτικών ταμείων σε χώρες με υπερβολικά ελλείμματα, έγινε ευρύτερα αποδεκτή. Αυτή η μείωση θα ήταν αρχικά "αυτόματη", δηλαδή από την ίδια την Επιτροπή και θα μπορούσε να αντιστραφεί μόνο από το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων με πλειοψηφία. Αυτό θα ενίσχυε τη θέση της Επιτροπής σχετικά με την τρέχουσα διαδικασία, η οποία επιβάλλει κυρώσεις μόνο μετά από απόφαση του Συμβουλίου. Ωστόσο, οποιαδήποτε τροποποίηση του καθεστώτος κυρώσεων θα απαιτούσε, εν πάση περιπτώσει, τροποποίηση της Συνθήκης. Μια παρόμοια πρωτοβουλία ξεκίνησε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2010.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν υπερφορτώσει τους προϋπολογισμούς τους σε συνθήκες σταθερότητας με τέτοιο τρόπο, ώστε οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις να έχουν εξαπλωθεί μέσω αυτών των χωρών οι οποίες, λόγω των οικονομικών και χρηματοπιστωτικών δεσμών μεταξύ των κρατών μελών, έχουν επηρεάσει όλο και περισσότερο το σύνολο των κρατών μελών, ξεκινώντας από την ελληνική χρηματοπιστωτική κρίση του 2009/10. Κάτω από την πίεση της εξαπλώσης της χρηματοπιστωτικής κρίσης, το σχέδιο έκτακτης ανάγκης για την Ελλάδα από πιστωτικές εγγυήσεις των άλλων χωρών του ευρώ συμφωνήθηκε στις 25 Μαρτίου 2010 και στις 10 Μαΐου 2010 - αρχικά περιορισμένο σε τρία χρόνια - τη δημιουργία ενός λεγόμενου Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας. Στη δημόσια συζήτηση για

τον ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθεροποίησης διατυπώθηκε και η άποψη, ότι η ONE μετατρέπεται έμμεσα σε "ένωση μεταβίβασης πόρων".

Ένα άλλο θέμα του διαλόγου αποτέλεσε το ζήτημα των λεγόμενων "ομολόγων του ευρώ", δηλαδή κρατικών ομολόγων με κοινή ευθύνη, τα οποία θα δημιουργούσαν καλύτερη και φθηνότερη πρόσβαση στην πιστωτική αγορά, ειδικά για τα υπερχρεωμένα κράτη μέλη. Μεγαλύτερα και οικονομικά σταθερά κράτη, όπως η Γερμανία και η Γαλλία, δεν συμφώνησαν όμως στην υιοθέτηση της πρότασης αυτής.

Συζητήθηκε, επίσης, η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού ή διεθνούς κώδικα κρατικής πτώχευσης που θα παρέχει σαφήνεια στους πιστωτές, όταν οι κυβερνήσεις δεν μπορούν πλέον να πληρώσουν τα δάνεια.

Στα μέσα του 2010 συγκροτήθηκε επιτροπή με επικεφαλής τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, Herman Van Rompuy, για να παρουσιάσει λεπτομερή πρόταση σχετικά με το μελλοντικό καθεστώς κυρώσεων για το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της βελγικής Προεδρίας της ΕΕ το 2010. Η τελική έκθεση του Van Rompuy εγκρίθηκε στη σύνοδο κορυφής του Οκτωβρίου 2010 (Van Rompuy 2012). Κατά τη σύνοδο κορυφής ζητήθηκε από την επιτροπή Van Rompuy να επεξεργαστεί προτάσεις για μια «περιορισμένη μεταρρύθμιση» της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στη σύνοδο κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2010, ο Van Rompuy παρουσίασε μια συγκεκριμένη πρόταση για τη μεταρρύθμιση των συνθηκών. Η ρήτρα μη διάσωσης του άρθρου 125 της ΣΛΕΕ παρέμεινε ανεπηρέαστη. Το άρθρο 136 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να επεκταθεί ώστε να συμπεριλάβει μια παράγραφο που να επιτρέπει την καθιέρωση από την Ευρωζώνη ενός μόνιμου Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ). Αυτό θα πρέπει να μπορεί να ενεργοποιηθεί προκειμένου να «διασφαλιστεί η σταθερότητα της Ευρωζώνης στο σύνολό της σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης». Οι χρηματοδοτήσεις στο πλαίσιο του μόνιμου μηχανισμού σταθεροποίησης πρέπει να "υπόκεινται σε αυστηρούς όρους".

Επιπλέον, συζητήθηκε η αναθεώρηση του μηχανισμού κυρώσεων στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Εκτός από την πρόταση για την κατάργηση των δικαιωμάτων ψήφου για χώρες με υπερβολικά ελλείμματα, η πρόταση της Επιτροπής θα διαδραματίζει ειδικό ρόλο, σύμφωνα με τον οποίο οι μηχανισμοί επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση υπερβολικής χρέωσης των κρατών μελών θα πρέπει στο μέλλον να είναι "αυτόματοι", δηλαδή χωρίς προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου. Αυτή η πρόταση, η οποία θα απαιτούσε τροποποίηση της Συνθήκης, θεωρήθηκε απαραίτητη για μεταρρύθμιση από την Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά απορρίφθηκε από τη Γαλλία και άλλα κράτη μέλη και επομένως δεν υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Στις 15 Μαρτίου 2011, η Ευρωμάδα συμφώνησε να εντείνει το Σύμφωνο Σταθερότητας, το οποίο προβλέπει υψηλότερες κυρώσεις και υποχρέωση αιτιολογίας του Συμβουλίου εάν δεν κινήσει διαδικασία επιβολής κυρώσεων παρά την παραβίαση.

Στις αρχές Φεβρουαρίου 2011, η Γερμανία και η Γαλλία παρουσίασαν επίσης προτάσεις για βελτιωμένη δημοσιονομική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ, συμπεριλαμβανομένης της ευθυγράμμισης των συντελεστών φορολογίας των επιχειρήσεων και των μισθολογικών πολιτικών και της ομοιόμορφης ηλικίας συνταξιοδότησης. Ωστόσο, άλλα κράτη μέλη αντέδρασαν απρόθυμα σε ορισμένες από αυτές τις προτάσεις. Βάσει της γαλλογερμανικής πρωτοβουλίας, ο Van Rompuy συνέταξε ένα «Σύμφωνο για το Ευρώ», το οποίο εγκρίθηκε στις 11 Μαρτίου 2011 από μια σύνοδο κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της Ευρωμάδας.

Στις 24/25. Τον Μάρτιο του 2011, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το συνολικό πακέτο μεταρρυθμίσεων της ONE [88]. Περιλαμβάνει τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθεροποίησης, την ενίσχυση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης [89] και του Συμφώνου για το Ευρώ +.

5. Η νέα διακυβέρνηση της Ο.Ν.Ε.

5.1 Νέοι Προσωρινοί και Μόνιμοι Μηχανισμοί Χρηματοδότησης: Από τον EFSF στον ESM

Με αφορμή την ελληνική κρίση, η ΟΝΕ δημιούργησε προηγούμενο στήριξης άνευ καταστατικών αλλαγών (Kotios et al. 2013). Εν συνεχεία, και με αφορμή τους φόβους για κατάρρευση και άλλων χωρών της Ενωσιακής περιφέρειας, η Ευρωζώνη ανέπτυξε και άλλα μέσα αντιμετώπισης κρίσεων (EEAG, 2011b), που ίσχυαν ως το 2013, όπως τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (European Financial Stabilization Mechanism) και την Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (European Financial Stability Facility). Ο πρώτος μηχανισμός είχε Κοινοτικό χαρακτήρα και επέτρεψε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τη λήψη δανείων για στήριξη χωρών της ΕΕ σε κρίση, μέχρι συνολικού ύψους 60 δις ευρώ με την εγγύηση του Ενωσιακού προϋπολογισμού. Το δεύτερο ταμείο έλαβε διακρατικό χαρακτήρα, καθώς και τη μορφή εταιρείας ειδικού σκοπού και παρείχε σε κράτη μέλη της ΟΝΕ εγγυήσεις δανείων μέχρι συνολικού ύψους 440 δις ευρώ. Το ΔΝΤ ήλθε να συμπληρώσει τα παραπάνω ποσά με άλλα 250 δις ευρώ. Εν συνεχεία (Δεκέμβριος 2010 και Μάρτιος 2011), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε, ότι η Συνθήκη της Λισαβόνας θα πρέπει να τροποποιηθεί (άρθρο 136), προκειμένου να θεσπισθεί μόνιμος μηχανισμός από τα κράτη μέλη της ευρωζώνης, ο οποίος θα διασφαλίζει τη χρηματοοικονομική σταθερότητα του συνόλου της ευρωζώνης στο πλαίσιο του νέου Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας.

Ο εν λόγω μηχανισμός, που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Μάρτιο του 2011, με συνολικά κεφάλαια ύψους 700 δις ευρώ και χρηματοδοτική ικανότητα ύψους 500 δις ευρώ, θα αντικατέστησε το 2013 το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM) και προβλέπει την εφαρμογή μηχανισμών για την αναδιάρθρωση του χρέους υπερχρεωμένων χωρών με τη βοήθεια Ρητρών Συλλογικής Δράσης (Collective Action Clauses). Η πρόσβαση στη χρηματοδοτική συνδρομή από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) παρέχεται με βάση αυστηρούς όρους πολιτικής, σύμφωνα με πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής και εμπειριστατωμένη ανάλυση της βιωσιμότητας

του δημόσιου χρέους, που θα διενεργεί η Επιτροπή από κοινού με το ΔΝΤ και σε συνεργασία με την ΕΚΤ. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμπλήρωσε τελικά το άρθρο 136 της Συνθήκης της Λισαβόνας ως εξής:

«Τα κράτη μέλη, των οποίων το κοινό νόμισμα είναι το ευρώ, μπορούν να ιδρύσουν ένα μηχανισμό σταθερότητας που να είναι διαρκώς ενεργοποιημένος ... Η ενεργοποίηση όποιας οικονομικής βοήθειας κάτω από τον μηχανισμό θα αποτελεί αντικείμενο τήρησης των προϋποθέσεων».

Ο μόνιμος μηχανισμός ESM διαθέτει κεφάλαιο 700 δις (80 δις μετρητά, 620 εγγυήσεις) και δανειοδοτική ικανότητα 500 δις. Στη βάση του είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός, μια εταιρεία ειδικού σκοπού με έδρα το Λουξεμβούργο. Οι Υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης λαμβάνουν τις αποφάσεις, ενώ η Επιτροπή και η ΕΚΤ είναι παρατηρητές. Οι βασικές του διεργασίες είναι:

- Παροχή δανείων, υπό την προϋπόθεση τήρησης μακροοικονομικού προγράμματος προσαρμογής.
- Αγορά κρατικών τίτλων στην πρωτογενή αγορά κατ' εξαίρεση.
- Εμπλοκή του ΔΝΤ σε τεχνικό και χρηματοδοτικό επίπεδο, όπως στην ανάλυση βιωσιμότητας χρέους από κοινού με την Επιτροπή και εκτίμηση επιπτώσεων στη σταθερότητα του Ευρώ.
- Τα ενδιαφερόμενα κράτη υποβάλλουν αίτηση στα άλλα κράτη μέλη για βοήθεια.
- Πριν κάθε απόφαση στήριξης λαμβάνει χώρα εξέταση των επιπτώσεων στην Ευρωζώνη.
- Η Επιτροπή και το ΔΝΤ αποφασίζουν το ύψος του δανείου και με εμπλοκή ιδιωτικού τομέα.
- Η Επιτροπή προτείνει προς το Συμβούλιο το πρόγραμμα μακροοικονομικής σταθερότητας που πρέπει να εφαρμόσει το δανειοδοτούμενο κράτος μέλος.
- Μετά από σύμφωνη γνώμη Επιτροπής και Συμβουλίου το ΔΣ του ESM αποφασίζει για δάνειο.
- Επίβλεψη-αξιολόγηση του προγράμματος από τρόικα.
- Όταν το χρέος δεν είναι βιώσιμο προβλέπεται κούρεμα μέσω PSI.

5.2 Euro plus - Μάρτιος 2011

Προκειμένου να καλυφθεί το σκέλος «Οικονομική Ένωση» της ΟΝΕ και να βελτιωθεί ο συντονισμός της οικονομικής πολιτικής των χωρών της ΟΝΕ και η ανταγωνιστικότητα υιοθετήθηκε στο ίδιο Συμβούλιο κορυφής το "Σύμφωνο για το Ευρώ συν" (The Euro Plus Pact), που μεταξύ άλλων προβλέπει την ενίσχυση της υφισταμένης διακυβέρνησης, την προτεραιότητα της ανταγωνιστικότητας και της σύγκλισης, την ανάληψη συγκεκριμένων δεσμεύσεων από τα κράτη μέλη, και την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Το εν λόγω Σύμφωνο δεν περιλαμβάνει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τα κράτη μέλη στα πεδία των εσωτερικών οικονομικών πολιτικών. Περισσότερο πρόκειται για έναν οδηγό δράσης, ο οποίος θα αξιολογηθεί μετά την έναρξη της εφαρμογής του.

Οι νέες δεσμεύσεις των Κρατών - Μελών που θα ενσωματώνονται στα εθνικά προγράμματα μεταρρύθμισης και στα προγράμματα σταθερότητας, θα εποπτεύονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη βάση έκθεσης της Επιτροπής. Παράλληλα, ενισχύεται ο προσανατολισμός σε τομείς σημαντικούς για ανταγωνιστικότητα, που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα κρατών μελών, π.χ. μισθοί, παραγωγικότητα, εργασιακά, ανταγωνισμός, φορολογία, κοινωνική πολιτική – ανταγωνισμός εθνικών συστημάτων. Κάθε χρόνο θα αναλαμβάνονται δεσμεύσεις από Κράτη - Μέλη. Θα λαμβάνονται υπόψη οι καλές πρακτικές άλλων Κρατών - Μελών, θα λαμβάνει χώρα σύγκριση επιδόσεων και αξιολόγηση κάθε χρόνο. Πριν από κάθε σημαντική μεταρρύθμιση ένα κράτος μέλος προχωρά σε διαβούλευση με άλλα Κράτη – Μέλη. Επίσης, τα Κράτη - Μέλη δεσμεύονται για προώθηση στόχων της κοινής αγοράς όπως: ανταγωνιστικότητα, απασχόληση, διατηρησιμότητα δημοσιονομικών μεγεθών, χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τίθενται στόχοι στους τομείς: μισθοί, αύξηση παραγωγικότητας, διασφάλιση συλλογικών διαπραγματεύσεων, μισθολογικές συμφωνίες, άνοιγμα κλάδων για ενίσχυση ανταγωνισμού, βελτίωση εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων, Ε&Α, υποδομές, βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος (γραφειοκρατία, πτωχεύσεις κ.α.). Για την τόνωση της απασχόλησης τα κράτη μέλη δεσμεύονται για: μεταρρυθμίσεις, ευελιξία, ασφάλεια, δια βίου

μάθηση, διευκόλυνση συμμετοχής στην απασχόληση, φορολογικά μέτρα εργασίας κ.α. Προκειμένου να διασφαλιστεί η διατηρησιμότητα των δημόσιων οικονομικών επιδιώκονται από τα κράτη μέλη τα εξής: βιωσιμότητα συντάξεων, της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών παροχών, δημογραφικό, περιορισμός πρόωρης συνταξιοδότησης, κίνητρα για απασχόληση άνω των 55, ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο δημοσιονομικών κανόνων συμφώνου σταθερότητας. Τέλος, για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα προωθούνται η ευρωπαϊκή εποπτεία και ρύθμιση, η εθνική πολιτική για εξυγίανση τραπεζών, οι ετήσιες δοκιμές αντοχής των τραπεζών, ρυθμίζονται τα χρέη προς τις τράπεζες των νοικοκυριών, επιχειρήσεων κ.α.

5.3 Το Δημοσιονομικό Σύμφωνο

Με στόχο την αυστηρότερη και αποτελεσματικότερη δημοσιονομική πειθαρχία τέθηκε σε ισχύ από 1.1.2013 ως διεθνή, διακυβερνητική συνθήκη, το Δημοσιονομικό Σύμφωνο. Μέσω του Συμφώνου αυτού, τα κράτη μέλη της ΕΕ (πλην ΗΒ και Τσεχίας) δεσμεύτηκαν να ενσωματώσουν στο εθνικό τους δίκαιο την υποχρέωση να παρουσιάζουν ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Σε περίπτωση μη επίτευξης του στόχου αυτού λαμβάνουν άμεσα μέτρα, ενώ στη χειρότερη περίπτωση μπορούν να εμφανίσουν διαρθρωτικό έλλειμμα ίσο με το 0,5% του ΑΕΠ τους. Εάν το δημόσιο χρέος ενός κράτους μέλους είναι άνω του 60% του ΑΕΠ του, τότε αυτό θα πρέπει να μειώνεται κάθε έτος κατά 1/20 ή 5%. Κράτη μέλη με έλλειμμα άνω του 3% υπόκεινται άμεσα σε κυρώσεις, εκτός εάν η πλειοψηφία των κρατών μελών της Ευρωζώνης το αποτρέψει. Το Δικαστήριο της ΕΕ θα κρίνει την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των ρυθμίσεων του Συμφώνου, ενώ σε περίπτωση απόφασης περί μη συμμόρφωσης επιβάλλεται πρόστιμο ίσο με 0,1% του ΑΕΠ του απείθαρχου κράτους μέλους. Τέλος, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης το κράτος μέλος δεν δύναται να λάβει βοήθεια από το ESM.

5.4 Το ευρωπαϊκό εξάμηνο

Το ευρωπαϊκό εξάμηνο συντονισμού της οικονομικής πολιτικής ξεκίνησε το 2011 στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Το ευρωπαϊκό εξάμηνο αναπτύχθηκε με βάση την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της επιτρέπει να αναθεωρήσει τα εθνικά σχέδια προϋπολογισμού και τις μεταρρυθμίσεις σε πρώιμο στάδιο πριν εγκριθούν από τα εθνικά κοινοβούλια. Ο κύριος στόχος είναι να εξασφαλιστεί η εθνική δημοσιονομική πειθαρχία και μια αποτελεσματικότερη οικονομική πολιτική. Το ευρωπαϊκό εξάμηνο αποτελείται από μια σταθερή σειρά. Τον Ιανουάριο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης. Κάθε χρόνο αναλύει την οικονομική κατάσταση ολόκληρης της ΕΕ και των επιμέρους κρατών μελών. Τον Μάρτιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφωνεί για τα σημαντικότερα μέτρα. Μέχρι τον Απρίλιο, τα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλουν τα προγράμματά τους σταθερότητας ή σύγκλισης στους εθνικούς προϋπολογισμούς τους. Αυτά χρησιμεύουν ως βάση για τις ειδικές συστάσεις για κάθε χώρα, οι οποίες υποβάλλονται από την Επιτροπή για κάθε κράτος μέλος στο Συμβούλιο ECOFIN και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, για απόφαση, έως τον Ιούνιο. Στις αρχές Ιουλίου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δημοσιεύει τις ειδικές για κάθε χώρα συστάσεις. Αυτά λαμβάνονται υπόψη από τα κράτη μέλη, αλλά σπάνια εφαρμόζονται κατά την έγκριση των εθνικών προϋπολογισμών και πολιτικών τους. Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σημείωσε ότι το 2014 οι χώρες της ΕΕ έχουν εφαρμόσει λιγότερο από το 10% των μεταρρυθμίσεων που συνιστά η Επιτροπή. Η ετήσια επισκόπηση ανάπτυξης του επόμενου έτους αξιολογεί κατά πόσον και σε ποιο βαθμό οι συστάσεις για κάθε χώρα έχουν συμπεριληφθεί από τα κράτη μέλη.

Το ευρωπαϊκό εξάμηνο αποτελείται από το 2012 από τρία στερεά στοιχεία, τα οποία είναι αλληλένδετα:

- Συστάσεις ανά χώρα

Οι ειδικές για κάθε χώρα συστάσεις καταρτίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Βασίζονται στην αξιολόγηση της εφαρμογής των συστάσεων του προηγούμενου έτους σε κάθε κράτος μέλος. Οι συστάσεις βασίζονται στην ανάλυση των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και των προγραμμάτων σταθερότητας ή σύγκλισης. Οι συστάσεις αφορούν μια ποικιλία θεμάτων, όπως τα δημόσια οικονομικά και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της φορολογίας,

καθώς και ζητήματα της αγοράς εργασίας, όπως π.χ. για παράδειγμα, η ανεργία των νέων. Οι συστάσεις περιλαμβάνουν επίσης τα συμπεράσματα της διαδικασίας οικονομικών ανισορροπιών στις ενδιαφερόμενες χώρες.

- **Ανασκόπηση της διαδικασίας μακροοικονομικών ανισορροπιών**

Μια έκθεση προειδοποιητικού μηχανισμού προσδιορίζει τα κράτη μέλη που χρειάζονται περαιτέρω οικονομική ανάλυση. Η διαδικασία μακροοικονομικής ανισορροπίας θα καθορίσει εάν υπάρχουν μακροοικονομικές ανισορροπίες ή ο κίνδυνος εμφάνισής τους στο εγγύς μέλλον. Κατ' αρχήν, η διαδικασία αναλύει την προέλευση, τη φύση και την έκταση των (δυσνητικών) μακροοικονομικών ανισορροπιών και στη συνέχεια αξιολογεί κατά πόσον υπάρχει αυτή η ανισορροπία στη συγκεκριμένη χώρα. Η διαδικασία τέθηκε σε εφαρμογή το 2012. Το 2013 ολοκληρώθηκε ο δεύτερος γύρος. Μέχρι στιγμής, η διαδικασία εφαρμόστηκε στα ακόλουθα κράτη μέλη: Βέλγιο, Βουλγαρία, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Σουηδία, Σλοβενία, Ισπανία, Ουγγαρία, Ηνωμένο Βασίλειο και Κύπρος.

- **Προτάσεις σχετικά με την διαδικασία ελλειμμάτων**

Η Επιτροπή υποβάλλει τις προτάσεις της στο Συμβούλιο σχετικά με την διαδικασία ελλειμμάτων.

5.5 Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Επίβλεψης (ESFS)

Για τη βελτίωση της εποπτείας των τραπεζών, των αγορών και των ασφαλιστικών ταμείων αποφασίσθηκε το 2010 η ίδρυση τριών νέων υπερεθνικών θεσμών: Της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Αρχής, της Ευρωπαϊκής Αρχής Αξιών και Αγορών και της Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής Ασφάλισης και Επαγγελματικών Συντάξεων. Για την αξιολόγηση και πρόληψη των τραπεζικών κινδύνων μέσω πρώιμης προειδοποίησης και υποβολής συστάσεων δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου.

Οι "δοκιμές αντοχής" διενεργούνται από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Αρχή και τους εθνικούς εποπτικούς φορείς, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Συστημικών Κινδύνων, την Κομισιόν και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο πλαίσιο των δοκιμών αντοχής στα διακρατούμενα κρατικά χρεόγραφα. Επίσης, στο

πλαίσιο της εξυγίανσης του τραπεζικού συστήματος θα παρακολουθείται πλέον στενά το επίπεδο ιδιωτικού χρέους των τραπεζών, των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών εταιριών.

5.6 Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ESRB)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ) ιδρύθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1092/2010. Έχει την έδρα του στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν. Το ΕΣΣΚ αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ), σκοπός του οποίου είναι να εποπτεύει το χρηματοοικονομικό σύστημα της Ένωσης.

Το ΕΣΣΚ είναι υπεύθυνο για τη μακροπροληπτική επίβλεψη του χρηματοοικονομικού συστήματος στην Ένωση με σκοπό να συμβάλει στην πρόληψη ή στον μετριασμό των συστημικών κινδύνων που απειλούν τη χρηματοοικονομική σταθερότητα στην Ένωση και που προκύπτουν από εξελίξεις εντός του χρηματοοικονομικού συστήματος, καθώς και να λαμβάνει υπόψη μακροοικονομικές εξελίξεις, ώστε να αποτρέπει περιόδους χρηματοοικονομικού κινδύνου ευρείας κλίμακας. Κεντρική αποστολή του είναι να συμβάλει στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και να διασφαλίζει τη βιώσιμη συμβολή του χρηματοοικονομικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη.

5.7 Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EBA)

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EBA) θεσμοθετήθηκε με τους Κανονισμούς 1093/2010 και 1022/2013. Πρόκειται για ανεξάρτητη αρχή για την προληπτική ρύθμιση και εποπτεία του τραπεζικού συστήματος της ΕΕ, η οποία λογοδοτεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στην Επιτροπή. Κεντρικοί στόχοι της EBA είναι η χρηματοοικονομική σταθερότητα, η αποδοτικότητα και η εύρυθμη λειτουργία τραπεζών μέσω:

- Δημιουργίας ενιαίων κανόνων και ενιαίου εγχειριδίου κανόνων στον τραπεζικό τομέα.

- Εναρμόνισης εθνικών εποπτικών κανόνων για ισότιμους όρους ανταγωνισμού, για προστασία καταθετών κλπ.
- Εκθέσεων για εκτίμηση κινδύνων, πανευρωπαϊκών προσομοιώσεων ακραίων καταστάσεων.
- Αξιολόγησης εφαρμογής της νομοθεσίας στα Κράτη Μέλη της ΕΕ.
- Αποφάσεων σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.
- Διαμεσολάβησης σε διασυνοριακές διαφωνίες.
- Παροχής συμβουλών στα όργανα.

5.8 Η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) και η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλειών και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΙΟΠΑ)

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) και η Ευρ. Αρχή Ασφαλειών και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΙΟΠΑ) ιδρύθηκαν με τους Κανονισμούς (ΕΕ) αριθ. 1094/2010 - 1095/2010 αντίστοιχα.

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (ESMA) είναι μια ανεξάρτητη αρχή της ΕΕ. Η βασική της αποστολή είναι η βελτίωση της προστασίας των επενδυτών, καθώς και η διασφάλιση της σταθερότητας και της εύρυθμης λειτουργίας των χρηματοπιστωτικών αγορών. Ειδικότερα, η ως άνω Αρχή επιδιώκει την καλύτερη εξυπηρέτηση των καταναλωτών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την ενίσχυση των δικαιωμάτων τους όταν προβαίνουν σε επενδύσεις. Επίσης, για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των αγορών προωθεί τη διαφάνεια, την αποτελεσματικότητα και την κατάλληλη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών. Για την προαγωγή της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, δηλαδή την αποφυγή κλυδωνισμών και ανισορροπιών, λαμβάνει μέτρα για την ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών είναι αρμόδια για το συντονισμό των μέτρων που λαμβάνονται από τις εποπτικές αρχές του τομέα των κινητών αξιών και για τη λήψη μέτρων έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση κρίσης.

Το διοικητικό συμβούλιο της Αρχής απαρτίζεται από τον πρόεδρό της και εκπροσώπους των εθνικών εποπτικών αρχών και της Επιτροπής. Αρμόδιο όργανο για αποφάσεις πολιτικής και έγκρισης εργασιών είναι το Συμβούλιο Εποπτών, που απαρτίζεται από τους επικεφαλής των 28 εθνικών αρχών, από έναν εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (ΕΑΤ), της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΑΑΕΣ) και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ), ενώ καθεστώς παρατηρητή έχουν εκπρόσωποι από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία.

Η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλείων και Επαγγελματικών Συντάξεων (ΕΑΑΕΣ / ΕΙΟΡΑ) συνιστά ένα περαιτέρω πυλώνα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας. Πρόκειται για ανεξάρτητο φορέα, αποστολή του οποίου είναι η παροχή συμβουλών στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δράση του στοχεύει στη διαφύλαξη της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος, τη διαφάνεια των αγορών και των χρηματοοικονομικών προϊόντων, την προστασία των ασφαλισμένων, των μελών και των δικαιούχων των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Η διακυβέρνηση της ΕΑΑΕΣ ασκείται από το Διοικητικό Συμβούλιο, που έχει την ευθύνη της εκπλήρωσης των καθηκόντων της Αρχής και απαρτίζεται από τον πρόεδρο, έξι (6) αντιπροσώπους των εθνικών εποπτικών αρχών, αντιπροσώπους της Επιτροπής και τον εκτελεστικό διευθυντή, που είναι αρμόδιος για την καθημερινή διαχείριση της ΕΑΑΕΣ. Και στην περίπτωση της ΕΑΑΕΣ το Συμβούλιο Εποπτών, που είναι το βασικό όργανο λήψης αποφάσεων και απαρτίζεται από τον Πρόεδρο της ΕΑΑΕΣ και εκπροσώπους από την αρμόδια αρχή κάθε χώρας της ΕΕ. Ρόλο παρατηρητή έχουν αντιπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου.

5.9 Η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση (και άλλες διατάξεις)

5.9.1 Εισαγωγικά

Η Τραπεζική Ένωση είναι ένα σύστημα για την εποπτεία και εξυγίανση των τραπεζών σε επίπεδο ΕΕ. Στόχος της είναι να διασφαλίσει ότι ο τραπεζικός

τομέας στη ζώνη του ευρώ και στην ευρύτερη ΕΕ είναι ασφαλής και αξιόπιστος και ότι οι μη βιώσιμες τράπεζες εξυγιαίνονται χωρίς προσφυγή στα χρήματα των φορολογουμένων και με ελάχιστες επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία.

Η Τραπεζική Ένωση έχει ως στόχους να:

- διασφαλίσει ότι οι τράπεζες είναι ισχυρές και σε θέση να αντέξουν μελλοντικές χρηματοπιστωτικές κρίσεις,
- αποτρέψει τη διάσωση τραπεζών που πτωχεύουν, με χρήματα των φορολογουμένων,
- περιορίσει τον κατακερματισμό της αγοράς με την εναρμόνιση των κανόνων του χρηματοπιστωτικού τομέα, και να
- ενισχύσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα στην ευρωζώνη και την ΕΕ στο σύνολό της.

Στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης εκδόθηκαν μία σειρά από Οδηγίες και Κανονισμούς όπως:

- Η Οδηγία 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Μαΐου 2014 για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων (ΕΕ L 173, 12.6.2014, σ.190)

Με βάση την ως άνω Οδηγία, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι κάθε ίδρυμα, που δεν αποτελεί μέρος ομίλου που υπόκειται σε ενοποιημένη εποπτεία σύμφωνα με τα άρθρα 111 και 112 της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ, καταρτίζει και διατηρεί σχέδια ανάκαμψης, τα οποία τα επικαιροποιούν τουλάχιστον ετησίως. Τα σχέδια ανάκαμψης δεν προβλέπουν πρόσβαση σε ή λήψη έκτακτης δημόσιας χρηματοοικονομικής στήριξης, ενώ υποβάλλονται στην αρμόδια αρχή για έγκριση.

- Η Οδηγία 2014/49/ΕΕ περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων (ΣΕΚ)

Η οδηγία προβλέπει τη διατήρηση του επιπέδου κάλυψης των επιλέξιμων καταθέσεων (καταθέσεις που εμπίπτουν στην κάλυψη των ΣΕΚ) σε 100.000 ευρώ ανά καταθέτη, ανά πιστωτικό ίδρυμα. Μπορεί να υπάρξει πρόσθετη

προσωρινή κάλυψη πέραν του ορίου των 100.000 ευρώ για συγκεκριμένες κατηγορίες καταθέσεων.

- Οι Κανονισμοί 1024/2013 και 1022/2013 για τον ενιαίο μηχανισμό εποπτείας (SSM)

Η ΕΚΤ εποπτεύει πλέον απευθείας τα συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα (120 συνολικά) και τις θυγατρικές τους εντός της Ευρωζώνης, τα τραπεζικά ιδρύματα σε χώρες με παρέκκλιση, εφόσον συνεργαστούν, και τα υποκαταστήματα σε άλλες χώρες. Τα εποπτευόμενα συστημικά ιδρύματα πρέπει να έχουν ενεργητικό πάνω από 30 δις ή το εν λόγω ενεργητικό να είναι ως ποσοστό ΑΕΠ μεγαλύτερο του 20%. Μεταξύ των άλλων η ΕΚΤ ανέλαβε την εφαρμογή της νομοθεσίας, την αύξηση ίδιων κεφαλαίων, τα stress test, τη χορήγηση αδειών λειτουργίας ή ανάκληση κ.α.

5.9.2 Η Τραπεζική Ένωση

Η Τραπεζική Ένωση αποτελείται από τρία (3) κύρια τμήματα:

- Το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων (Single Rulebook)
- Ο ενιαίος μηχανισμός εποπτείας (SSM)
- Ο ενιαίος μηχανισμός εξυγίανσης (SRM)

Το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων

Αποτελείται από ένα σύνολο νομοθετικών κειμένων που πρέπει να εφαρμόζεται σε όλα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και όλα τα χρηματοπιστωτικά προϊόντα σε όλη την ΕΕ. Περιλαμβάνει κανόνες για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών, για βελτιωμένο και εναρμονισμένο πλαίσιο της ΕΕ για τα συστήματα εγγύησης των καταθέσεων, καθώς και κανόνες για τη διαχείριση μη βιώσιμων τραπεζών.

Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας (SSM)

Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εποπτείας διέπεται από τον Κανονισμό 1024/2013 και τον Κανονισμό. 1022/2013.

Η ΕΚΤ εποπτεύει απευθείας τα συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα (120) και τις θυγατρικές τους εντός της Ευρωζώνης (85% του ενεργητικού), τα τραπεζικά ιδρύματα σε χώρες με παρέκκλιση, εφόσον συνεργαστούν, τα υποκαταστήματα σε άλλες χώρες. Ως συστημικά ιδρύματα ορίζονται αυτά που έχουν ενεργητικό πάνω από 30 δις ή ποσοστό ΑΕΠ μεγαλύτερο του 20%, ή έλαβαν βοήθεια από ESFS /ESM

Στα καθήκοντα της ΕΚΤ περιλαμβάνονται: η εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας, η αύξηση των ίδιων κεφαλαίων, τα stress test, η χορήγηση αδειών λειτουργίας ή ανάκληση κ.α.

Ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (SRM)

Πρόκειται για ένα σύστημα αποτελεσματικής και αποδοτικής εξυγίανσης μη βιώσιμων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Αποτελείται από την κεντρική αρχή εξυγίανσης - το ενιαίο συμβούλιο εξυγίανσης - και ένα ενιαίο ταμείο εξυγίανσης, το οποίο πρόκειται να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις χρεοκοπίας των τραπεζών και χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από τον τραπεζικό τομέα της Ευρώπης.

Σκοπός του ενιαίου μηχανισμού εξυγίανσης (EME) είναι να εξασφαλίσει την εύτακτη εξυγίανση των προβληματικών τραπεζών, ελαχιστοποιώντας το κόστος για τους φορολογουμένους και την πραγματική οικονομία

6. Η συζήτηση για την περαιτέρω μεταρρύθμιση της ONE

Τον Ιούνιο του 2015, εκδόθηκε από τους προέδρους του Συμβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της ΕΚΤ, της Ευρωμάδας και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μια έκθεση με τίτλο "Ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης της Ευρώπης" (η οποία συχνά αναφέρεται ως "η Έκθεση των Πέντε Προέδρων"). Η έκθεση περιγράφει έναν οδικό χάρτη για την περαιτέρω εμβάθυνση της ONE, σκοπός της οποίας είναι να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία της

νομισματικής ένωσης και να επιτρέψει στα κράτη μέλη να είναι καλύτερα προετοιμασμένα για την προσαρμογή στις παγκόσμιες προκλήσεις (European Commission 2015).

Στην έκθεση προτείνονται τα παρακάτω στάδια και πολιτικές:

Στάδιο 1 (Ιούλιος 2015 - Ιούνιος 2017): Η ΟΝΕ πρέπει να καταστεί πιο ανθεκτική, αξιοποιώντας τα υπάρχοντα μέσα και αξιοποιώντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις υφιστάμενες Συνθήκες. Με άλλα λόγια, "εμβάθυνση με πράξεις". Το πρώτο αυτό στάδιο περιλαμβάνει την υλοποίηση των ακόλουθων βασικών πακέτων εργασίας.

- Εμβάθυνση της Οικονομικής Ένωσης, εξασφαλίζοντας μια νέα ώθηση στη σύγκλιση, την απασχόληση και την ανάπτυξη σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία ενός ειδικού συστήματος ευρωζώνης, της Αρχής Ανταγωνιστικότητας. Ειδικότερα, κάθε κράτος της ευρωζώνης (όπως το Βέλγιο και οι Κάτω Χώρες το έπραξαν ήδη) δημιουργεί έναν ανεξάρτητο εθνικό φορέα, που είναι επιφορτισμένος με την παρακολούθηση της απόδοσης της ανταγωνιστικότητας και των πολιτικών βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας. Το προτεινόμενο "σύστημα Ευρωζώνης των Αρχών Ανταγωνιστικότητας" θα συγκεντρώσει αυτά τα εθνικά όργανα και την Επιτροπή, η οποία σε ετήσια βάση θα συντονίζει τη "σύσταση για δράσεις" που εκδίδεται από τις εθνικές αρχές ανταγωνιστικότητας.
- Ενίσχυση της εφαρμογής της διαδικασίας μακροοικονομικής ανισορροπίας. Το διορθωτικό σκέλος της διαδικασίας υπερβολικής ανισορροπίας ενεργοποιείται μόνο εάν διαπιστωθούν υπερβολικές ανισορροπίες. Εάν το κράτος μέλος της ΕΕ δεν ανταποκρίνεται σε ένα εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων που αντιμετωπίζει επαρκώς τις διαπιστωθείσες ανισορροπίες, οι εκθέσεις επιθεώρησης εφαρμογής μεταρρύθμισης για κράτη με υπερβολική ανισορροπία δημοσιεύονται και λειτουργούν ως μέσο πίεσης. Η διαδικασία μακροοικονομικής ανισορροπίας θα πρέπει να καλύψει καλύτερα τις ανισορροπίες (εξωτερικά ελλείμματα) για ολόκληρη την ευρωζώνη - όχι μόνο για κάθε χώρα, αλλά και να απαιτήσει την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων σε χώρες

που συσσωρεύουν μεγάλα και διατηρούμενα πλεονάσματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών.

- Μεγαλύτερη έμφαση στην απασχόληση και τις κοινωνικές επιδόσεις στο ευρωπαϊκό εξάμηνο. Δεν υπάρχει κανένα πρότυπο "ενιαίου μεγέθους", το οποίο σημαίνει ότι δεν προβλέπεται να θεσπιστούν εναρμονισμένα ειδικά ελάχιστα πρότυπα ως απαιτήσεις συμμόρφωσης σε αυτόν τον τομέα. Ωστόσο, καθώς οι προκλήσεις είναι συχνά παρόμοιες σε όλα τα κράτη μέλη, οι επιδόσεις τους και η πρόοδος στους σχετικούς δείκτες, θα μπορούσαν να παρακολουθούνται στο μέλλον στο πλαίσιο του ετήσιου Ευρωπαϊκού Εξαμήνου ώστε: (Α) Να προσελκύσουν περισσότερους ανθρώπους όλων των ηλικιών. (Β) Να επιτυγχάνουν τη σωστή ισορροπία μεταξύ ευέλικτων και ασφαλών συμβάσεων εργασίας. (Γ) Να αποφεύγουν το χάσμα μεταξύ εργαζομένων με υψηλή προστασία και υψηλούς μισθούς και εργαζομένων με περιορισμένη προστασία. (Δ) Να προωθήσουν την μετατόπιση των φόρων από το εργατικό δυναμικό. (Ε) Να παράσχουν υποστήριξη για την επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας. (ΣΤ) Να βελτιώσουν την εκπαίδευση και τη διά βίου μάθηση. (Ζ) Να εξασφαλίσουν ότι κάθε πολίτης έχει πρόσβαση σε επαρκή εκπαίδευση. (Η) Να προωθήσουν ένα αποτελεσματικό σύστημα κοινωνικής προστασίας και "επίπεδο κοινωνικής προστασίας" για την προστασία των πιο ευάλωτων στην κοινωνία. (Ι) Να εφαρμόσουν σημαντικές μεταρρυθμίσεις για να διασφαλιστεί ότι τα συνταξιοδοτικά συστήματα και τα συστήματα υγείας θα μπορέσουν να λειτουργήσουν με κοινωνικά δίκαιο τρόπο, ενώ θα αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες πιέσεις των οικονομικών δαπανών που απορρέουν από τον ταχέως γηράσκοντα πληθυσμό στην Ευρώπη - παραδείγματος χάριν ευθυγραμμίζοντας την ηλικία συνταξιοδότησης με το προσδόκιμο ζωής.
- Ενισχυμένος συντονισμός των οικονομικών πολιτικών στο πλαίσιο ενός ανανεωμένου Ευρωπαϊκού Εξαμήνου: (Α) Οι ειδικές συστάσεις για μια χώρα, οι οποίες έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εξαμήνου,

πρέπει να επικεντρωθούν περισσότερο στις "μεταρρυθμίσεις προτεραιότητας" και να είναι πιο συγκεκριμένες όσον αφορά το αναμενόμενο αποτέλεσμα και το χρονοδιάγραμμα για την παράδοσή τους, παρέχοντας τη δυνατότητα ελιγμών στο κράτος μέλος, ειδικά στον τρόπο σχεδιασμού και υλοποίησης των συγκεκριμένων μέτρων. (B) Συστηματική υποβολή περιοδικών εκθέσεων σχετικά με την εφαρμογή των εθνικών μεταρρυθμίσεων. Οι τακτικές αξιολογήσεις ή η προσέγγιση «συμμόρφωσης ή εξήγησης» θα πρέπει να γίνονται πιο συστηματικά, ώστε τα κράτη μέλη να είναι υπεύθυνα για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων του εθνικού τους προγράμματος μεταρρυθμίσεων. Η Ευρωομάδα θα μπορούσε, επίσης, να διαδραματίσει συντονιστικό ρόλο στη διασταυρούμενη εξέταση των επιδόσεων, με αυξημένη εστίαση στη συγκριτική αξιολόγηση και την επιδίωξη βέλτιστων πρακτικών στο πλαίσιο της διαδικασίας της μακροοικονομικής ανισορροπίας. (Γ) Ο ετήσιος κύκλος του ευρωπαϊκού εξαμήνου πρέπει να συμπληρωθεί με μια ισχυρότερη πολυετή προσέγγιση σύμφωνα με την ανανεωμένη διαδικασία σύγκλισης.

- Ολοκλήρωση και πλήρης αξιοποίηση της Ενιαίας Αγοράς με τη δημιουργία Ένωσης Ενέργειας και Ψηφιακής Αγοράς.
- Ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης. Αυτό επιτυγχάνεται με τη δημιουργία ενός μηχανισμού χρηματοδότησης της γέφυρας για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (Single Resolution Fund/SRF). Η δημιουργία επαρκών κεφαλαίων είναι μια συνεχής διαδικασία που επιτυγχάνεται μέσω οκταετούς ετήσιας συνεισφοράς του χρηματοπιστωτικού τομέα. Ο μηχανισμός χρηματοδότησης της γέφυρας προβλέπεται να διατεθεί ως συμπληρωματικό μέσο, προκειμένου να καταστεί ικανή η άμεση χρηματοδότηση από την πρώτη ημέρα κατά την οποία θα τεθεί σε λειτουργία (1η Ιανουαρίου 2016) προκειμένου να διεξαχθούν άμεσες μεταφορές σε μεγάλη κλίμακα για την εξυγίανση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν κρίσιμη ανάγκη. Ο μηχανισμός θα υπάρχει μόνο προσωρινά, μέχρις ότου συλλεχθεί από το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης ένα ορισμένο ύψος κεφαλαίων.

- Συμφωνία για ένα κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλισης των καταθέσεων (European Deposit Insurance Scheme/EDIS). Μια νέα κοινή ασφάλιση καταθέσεων θα ήταν λιγότερο ευάλωτη σε σχέση με τα σημερινά εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων. Θα είχε, επίσης, μικρότερο κίνδυνο να χρειαστεί να δαπανηθεί πρόσθετο δημόσιο χρήμα για την εξυπηρέτηση της πληρωμής εγγυήσεων καταθέσεων σε περίπτωση σοβαρής κρίσης, καθώς τα κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα θα αυξηθούν σε μεγάλο βαθμό. Το EDIS θα επιθυμούσε τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων να χρηματοδοτούνται με ιδιωτικά μέσα, από εκ των προτέρων συνεισφορές, που καταβάλλουν όλες οι συμμετέχουσες τράπεζες και να σχεδιάζονται κατά τρόπο που να αποτρέπει τον ηθικό κίνδυνο. Η καθιέρωση ενός πλήρους EDIS θα χρειαστεί χρόνο. Μια πιθανή επιλογή θα ήταν να καταρτιστεί το σύστημα EDIS ως σύστημα ανασφάλισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του μέσου άμεσης ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών του ESM θα πρέπει να επανεξεταστεί, σε εύθετο χρόνο, ιδίως δεδομένων των περιοριστικών κριτηρίων επιλεξιμότητας που είναι συνδεδεμένα με αυτό, τηρώντας παράλληλα τους συμφωνημένους κανόνες διάσωσης με ίδια μέσα. Ένας πιο εύκολα προσβάσιμος μηχανισμός για την άμεση ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών θα αύξανε την εμπιστοσύνη των καταθετών, διατηρώντας ίσους όρους για τις προβληματικές χώρες στη διακυβέρνηση των τραπεζών που έχουν υποστεί αναδιάρθρωση και θα διαρρήγνυε τη σχέση κράτους-τραπεζών σε εθνικό επίπεδο.
- Η δρομολόγηση της Ένωσης των Κεφαλαιαγορών (Capital Markets Union/CMU). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε μια Πράσινη Βίβλο που περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζει να δημιουργήσει μια νέα Ένωση Κεφαλαιαγορών των κρατών μελών . Ειδικότερα, μέσω της CMU ναμένονται: Α) Βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για όλες τις επιχειρήσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη και των επενδυτικών σχεδίων, ιδίως των νεοϊδρυόμενων επιχειρήσεων, των ΜΜΕ και των μακροπρόθεσμων σχεδίων. (Β) Αύξηση και διαφοροποίηση των πηγών χρηματοδότησης από επενδυτές στην ΕΕ και σε όλο τον κόσμο, ώστε

οι επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένων των ΜΜΕ), εκτός από τις ήδη διαθέσιμες τραπεζικές πιστώσεις, να μπορούν να αξιοποιήσουν τις κεφαλαιαγορές μέσω εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, που τους ταιριάζει καλύτερα. (Γ) Να καταστήσουν αποτελεσματικότερες τις κεφαλαιαγορές, συνδέοντας τους επενδυτές και εκείνους που χρειάζονται πιο αποτελεσματική χρηματοδότηση, τόσο εντός των κρατών μελών, όσο και σε διασυνοριακό επίπεδο. (Δ) Να καταστήσει τις κεφαλαιαγορές περισσότερο ανθεκτικές σε διαταραχές μέσω της εμβάθυνσης της ενοποίησης των αγορών ομολόγων και μετοχών, καθώς και την καλύτερη προστασία τους από τον κίνδυνο συστημικών κρίσεων στον εθνικό χρηματοπιστωτικό τομέα. Η σύσταση της CMU προβλέπεται ταυτόχρονα να απαιτήσει την ενίσχυση των διαθέσιμων εργαλείων για τη διαχείριση των συστημικών κινδύνων των χρηματοπιστωτικών φορέων με σύνεση (μακροπροληπτική δέσμη εργαλείων) και την ενίσχυση του εποπτικού πλαισίου για τους χρηματοπιστωτικούς φορείς. Ένα εναρμονισμένο φορολογικό καθεστώς για τις δραστηριότητες κεφαλαιαγοράς θα μπορούσε, επίσης, να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όσον αφορά την παροχή ουδέτερης μεταχείρισης για διαφορετικές αλλά συγκρίσιμες δραστηριότητες και επενδύσεις σε όλες τις δικαιοδοσίες. Μία γνήσια CMU προβλέπεται, επίσης, να απαιτήσει επικαιροποίηση της Ενωσιακής νομοθεσίας στους ακόλουθους τέσσερις τομείς: Α) Απλούστευση των απαιτήσεων του ενημερωτικού δελτίου. Β) Αναβίωση της αγοράς τιτλοποίησης υψηλής ποιότητας στην ΕΕ. Γ) Μεγαλύτερη εναρμόνιση των λογιστικών και ελεγκτικών πρακτικών. Δ) Αντιμετώπιση των σημαντικότερων σημείων συμφόρησης που εμποδίζουν την ενοποίηση των κεφαλαιαγορών σε τομείς όπως η νομοθεσία περί αφερεγγυότητας, το εταιρικό δίκαιο, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και η νομική δυνατότητα εφαρμογής των διασυνοριακών απαιτήσεων.

- Ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου, ώστε να καταστεί δυνατό να εντοπιστούν κίνδυνοι για το χρηματοπιστωτικό τομέα στο σύνολό του.
- Ένα νέο συμβουλευτικό Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Συμβούλιο. Το Συμβούλιο θα προβαίνει σε δημόσια και ανεξάρτητη αξιολόγηση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, του τρόπου με τον οποίο οι προϋπολογισμοί — και η εκτέλεσή τους —

ανταποκρίνονται στους οικονομικούς στόχους και τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ. Οι συστάσεις του θα πρέπει να τροφοδοτούν τις αποφάσεις που λαμβάνει η Επιτροπή στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.

- Ανανέωση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αναδιοργάνωση του Εξαμήνου σε δύο διαδοχικά στάδια, όπου το 1ο στάδιο (που εκτείνεται από το Νοέμβριο έως το Φεβρουάριο) θα αφορά τη ζώνη του ευρώ, ως σύνολο, πριν συζητηθούν ειδικά ανά χώρα ζητήματα κατά το 2ο στάδιο.
- Ενίσχυση του κοινοβουλευτικού ελέγχου ως μέρους του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Ενίσχυση του κοινοβουλευτικού ελέγχου στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αυτό επιτυγχάνεται με: (Α) Συζήτηση στην ολομέλεια του ΕΚ σχετικά με την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης, τόσο πριν όσο και μετά την έκδοσή της από την Επιτροπή, την οποία θα ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια σχετικά με τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις. (Β) Συστηματικότερη συνεργασία μεταξύ Επιτρόπων και εθνικών κοινοβουλίων τόσο για τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις όσο και για τους εθνικούς προϋπολογισμούς. (Γ) Συστηματικότερη διαβούλευση και συμμετοχή των κυβερνήσεων, των εθνικών κοινοβουλίων και των κοινωνικών εταίρων πριν από την ετήσια υποβολή των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και σταθερότητας.
- Ενοποιημένη εξωτερική εκπροσώπηση της ευρωζώνης. Η ΕΕ και η ευρωζώνη εξακολουθούν να μην εκπροσωπούνται με μία φωνή στα διεθνή χρηματοπιστωτικά φόρα και οργανισμούς (όπως στο ΔΝΤ), με συνέπεια οι Ευρωπαίοι να ομιλούν με κατακερματισμένη φωνή, με αποτέλεσμα η ΕΕ να μην αξιοποιεί το πραγματικό πολιτικό και οικονομικό της βάρος. Παρόλο που η δημιουργία ενοποιημένης εξωτερικής εκπροσώπησης είναι επιθυμητή, προβλέπεται να είναι μια σταδιακή διαδικασία, με τα πρώτα βήματα να γίνουν στο στάδιο 1.
- Ενσωμάτωση των διακυβερνητικών συμφωνιών στο πλαίσιο του Ενωσιακού δικαίου. Αυτό περιλαμβάνει τη Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και

τη Διακυβέρνηση, τα σχετικά μέρη του Συμφώνου για το Ευρώ+ και τη Διακυβερνητική Συμφωνία για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης.

Στάδιο 2: Τα επιτεύγματα του πρώτου σταδίου θα εδραιωθούν. Βάσει της διαβούλευσης με μια ομάδα εμπειρογνομόνων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα δημοσιεύσει μια Λευκή Βίβλο την άνοιξη του 2017, η οποία θα αξιολογήσει την πρόοδο που σημειώθηκε στο Στάδιο 1 και θα περιγράφει λεπτομερέστερα τα επόμενα βήματα και τα μέτρα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της ONE στο Στάδιο 2. Αυτή η δεύτερη φάση προβλέπεται να περιλαμβάνει:

- Ο διακυβερνητικός ευρωπαϊκός μηχανισμός σταθερότητας θα πρέπει να μετατραπεί σε μέρος της Συνθήκης της ΕΕ, που θα εφαρμόζεται αυτόματα σε όλα τα κράτη μέλη της ευρωζώνης (κάτι που μπορεί να γίνει μέσα στις υπάρχουσες παραγράφους της ισχύουσας συνθήκης της ΕΕ), προκειμένου να απλοποιηθεί και να θεσμοποιηθεί η διακυβέρνησή του.
- Διαμόρφωση της διαδικασίας σύγκλισης η οποία πρέπει επίσης να καταστεί περισσότερο δεσμευτική.

Θα μπορούσαν επίσης να συμφωνηθούν εκτενέστερα μέτρα, δηλ. κοινά πρότυπα σύγκλισης, με πιο δεσμευτικό νομικό χαρακτήρα και ένα ταμείο για την ευρωζώνη, για την ολοκλήρωση της οικονομικής και θεσμικής αρχιτεκτονικής της ONE. Σημαντική πρόοδος προς αυτά τα νέα κοινά πρότυπα σύγκλισης (που επικεντρώνονται πρωτίστως στις αγορές εργασίας, την ανταγωνιστικότητα, το επιχειρηματικό περιβάλλον, τις δημόσιες διοικήσεις και ορισμένες πτυχές της φορολογικής πολιτικής, όπως είναι η φορολογική βάση για τις εταιρείες) και τη συνέχιση της τήρησής τους μόλις επιτευχθούν - θα πρέπει να επαληθεύεται με τακτική παρακολούθηση και θα είναι μεταξύ των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούν τα κράτη μέλη της ευρωζώνης προκειμένου να καταστούν επιλέξιμα για συμμετοχή σε μια νέα δημοσιονομική ικανότητα που αναφέρεται ως "μηχανισμός απορρόφησης οικονομικών σοκ", ο οποίος θα θεσπιστεί για την ευρωζώνη ως τελευταίο στοιχείο αυτού του δεύτερου σταδίου. Η θεμελιώδης ιδέα πίσω από τον μηχανισμό απορρόφησης των οικονομικών κραδασμών είναι ότι οι μεταβιβάσεις

υπό όρους, που απορροφούν τους κραδασμούς, θα ενεργοποιηθούν πολύ πριν υπάρξει ανάγκη για το ESM να προσφέρει στη χώρα ένα υπό όρους πρόγραμμα στήριξης για τη μακροοικονομική κρίση. Ένα πρώτο δομικό στοιχείο αυτού του "μηχανισμού απορρόφησης των οικονομικών σοκ" θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι η καθιέρωση μόνιμης έκδοσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων. Μια άλλη σημαντική προϋπόθεση για την έναρξη του «μηχανισμού απορρόφησης των οικονομικών σοκ» αναμένεται να είναι η καθιέρωση «κοινής λήψης αποφάσεων για τους εθνικούς προϋπολογισμούς» και ενός «ενισχυμένου συντονισμού των οικονομικών πολιτικών» (δηλαδή των ειδικών πολιτικών φορολογίας και απασχόλησης που εφαρμόζει το εθνικό σχέδιο απασχόλησης κάθε κράτους μέλους - το οποίο δημοσιεύεται στο πλαίσιο του ετήσιου εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων).

Στάδιο 3 (έως το 2025): Επίτευξη του τελικού σταδίου της "βαθιάς και γνήσιας ONE", εξετάζοντας επίσης τις προοπτικές πιθανών αλλαγών της συνθήκης ΕΕ.

Όλα τα παραπάνω τρία στάδια προβλέπεται να επιφέρουν περαιτέρω πρόοδο και στις τέσσερις διαστάσεις της ONE:

- Οικονομική ένωση: επικεντρωμένη στη σύγκλιση, την ευημερία και την κοινωνική συνοχή.
- Χρηματοπιστωτική ένωση: ολοκλήρωση της τραπεζικής ένωσης και οικοδόμηση μιας ένωσης κεφαλαιαγορών.
- Δημοσιονομική ένωση: εξασφάλιση ορθών και ολοκληρωμένων δημοσιονομικών πολιτικών.
- Πολιτική Ένωση: Ενίσχυση της δημοκρατικής λογοδοσίας, της νομιμότητας και της θεσμικής ενίσχυσης της ONE.

Στον παρακάτω Πίνακα συνοψίζονται τα βασικά σημεία των προτάσεων της Έκθεσης των Πέντε Προέδρων για την ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ: Χάρτης πορείας προς μια πλήρη Οικονομική και Νομισματική Ένωση

ΣΤΑΔΙΟ 1: 1η ΙΟΥΛΙΟΥ 2015 – 30η ΙΟΥΝΙΟΥ 2017
<p>Οικονομική Ένωση</p> <ul style="list-style-type: none">
➤ Μια νέα ώθηση στη σύγκλιση, την απασχόληση και την ανάπτυξη:
• Δημιουργία ενός συστήματος αρχών ανταγωνιστικότητας της ζώνης του ευρώ.
• Αυστηρότερη εφαρμογή της διαδικασίας μακροοικονομικών ανισορροπιών.
• Μεγαλύτερη έμφαση στην απασχόληση και τις κοινωνικές επιδόσεις.
• Ενίσχυση του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών στο πλαίσιο ενός ανανεωμένου Ευρωπαϊκού Εξαμήνου.
<p>Χρηματοοικονομική Ένωση</p> <ul style="list-style-type: none">
➤ Ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης:
• Θέσπιση ενός μηχανισμού ενδιάμεσης χρηματοδότησης για το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (SRF).
• Ενισχυμένη εφαρμογή της διαδικασίας μακροοικονομικών ανισορροπιών.
• Συμφωνία σχετικά με ένα κοινό σύστημα εγγύησης των καταθέσεων.
• Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του μέσου για την άμεση ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών στον ΕΜΣ. <ul style="list-style-type: none">
➤ Δρομολόγηση της Ένωσης Κεφαλαιαγορών
➤ ο Ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου
<p>Δημοσιονομική Ένωση</p> <ul style="list-style-type: none">
➤ Ένα νέο συμβουλευτικό Ευρωπαϊκό Δημοσιονομικό Συμβούλιο
• Το συμβούλιο θα προβαίνει σε δημόσια και ανεξάρτητη αξιολόγηση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, του τρόπου με τον οποίο οι προϋπολογισμοί — και η εκτέλεσή τους — ανταποκρίνονται στους οικονομικούς στόχους και τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο δημοσιονομικό πλαίσιο της ΕΕ. Οι συστάσεις του θα πρέπει να τροφοδοτούν τις αποφάσεις που λαμβάνει η Επιτροπή στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου
<p>Δημοκρατική λογοδοσία, νομιμοποίηση και ενίσχυση των θεσμών</p> <ul style="list-style-type: none">
➤ Ανανέωση του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου
• Αναδιοργάνωση του Εξαμήνου σε δύο διαδοχικά στάδια, όπου το 1ο στάδιο θα αφορά τη ζώνη του ευρώ, ως σύνολο, πριν

συζητηθούν ειδικά ανά χώρα ζητήματα κατά το 2ο στάδιο.

- Ενίσχυση του κοινοβουλευτικού ελέγχου ως μέρους του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου
- Συζήτηση στην ολομέλεια του ΕΚ σχετικά με την ετήσια επισκόπηση της ανάπτυξης, τόσο πριν όσο και μετά την έκδοσή της από την Επιτροπή, την οποία θα ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια σχετικά με τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις.
- Συστηματικότερη συνεργασία μεταξύ Επιτρόπων και εθνικών κοινοβουλίων τόσο για τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις όσο και για τους εθνικούς προϋπολογισμούς.
- Συστηματικότερη διαβούλευση και συμμετοχή των κυβερνήσεων, των εθνικών κοινοβουλίων και των κοινωνικών εταίρων πριν από την ετήσια υποβολή των εθνικών προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και σταθερότητας.
- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων.
- Ενίσχυση της καθοδήγησης από την Ευρωμάδα.
- Λήψη μέτρων για ενοποιημένη εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης του ευρώ.
- ο Ενσωμάτωση στο νομικό πλαίσιο της ΕΕ της Συνθήκης για τη σταθερότητα, τον συντονισμό και τη διακυβέρνηση των σχετικών τμημάτων του Συμφώνου για το ευρώ + και της διακυβερνητικής συμφωνίας για το ενιαίο ταμείο εξυγίανσης

ΣΤΑΔΙΟ 2 ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΝΕ

Οικονομική Ένωση

- ο Διαμόρφωση της διαδικασίας σύγκλισης η οποία πρέπει επίσης να καταστεί περισσότερο δεσμευτική

Δημοσιονομική Ένωση

- Δημιουργία ενός μηχανισμού μακροοικονομικής σταθεροποίησης για τη ζώνη του ευρώ:
- Η σύγκλιση προς εθνικές οικονομικές δομές οι οποίες θα είναι εξίσου ανθεκτικές θα πρέπει να αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσβαση σε αυτόν τον μηχανισμό.

Δημοκρατική λογοδοσία, νομιμοποίηση και ενίσχυση των θεσμών

- Ενσωμάτωση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ) στο νομικό

πλαίσιο της ΕΕ.

- ο Δημιουργία ταμείου της ζώνης του ευρώ με λογοδοσία σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΤΡΙΤΟ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ: ΤΟ ΑΡΓΟΤΕΡΟ ΕΩΣ ΤΟ 2025

7. Συμπεράσματα

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτουν, μεταξύ άλλων, οι εξής βασικές συμπερασματικές διαπιστώσεις:

- Η ΟΝΕ, ως σύστημα, εξ αρχής εμπεριείχε ενδογενή δομικά στοιχεία ικανά να προκαλέσουν διαταραχές ή ακόμη και κρίσεις ανταγωνιστικότητας, ισοζυγίου πληρωμών, χρηματοπιστωτικών αγορών και δημοσίου χρέους.
- Η νομισματική ένωση προωθήθηκε χωρίς να συμβεί το ίδιο με την οικονομική ένωση (Delors, 2011), δηλαδή την κοινοτικοποίηση άλλων οικονομικών πολιτικών, όπως της δημοσιονομικής, της εισοδηματικής, της κοινωνικής και της αναπτυξιακής. Προωθήθηκε ο ελεύθερος ανταγωνισμός των επιχειρήσεων, αλλά και των εθνικών υπο-συστημάτων, μεταξύ άνισα ανεπτυγμένων χωρών.
- Παρ' όλα αυτά, στο Ευρωσύστημα δεν ενσωματώθηκε ένας μηχανισμός αλληλεγγύης, ούτε έγκαιρης πρόληψης και αποτελεσματικής αντιμετώπισης διαταραχών ή κρίσεων. Οι αρχιτέκτονες του συστήματος της ΟΝΕ θεώρησαν, είτε ότι η εμφάνιση κρίσεων είναι αδύνατη, είτε ότι οι κανόνες δημοσιονομικής πειθαρχίας και χαλαρού συντονισμού των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών της ΟΝΕ θα επαρκούσαν για τη σταθεροποίηση του συστήματος.
- Οι εξελίξεις των τελευταίων ετών έδειξαν ότι, αφ' ενός, το σύστημα της ΟΝΕ μπορεί να βιώσει σφοδρές διαταραχές, αφ' ετέρου ότι δεν διέθετε από την αρχή τους κατάλληλους μηχανισμούς διαχείρισης κρίσεων. Η οικονομική κρίση ανέδειξε και τα δομικά ελλείμματα της ίδιας της κοινής ευρωπαϊκής κατασκευής. Η έρευνα γύρω από τις επιπτώσεις της συμμετοχής στην ΟΝΕ επί των κρατών μελών τείνει επ' εσχάτων να διεκδικεί χώρο. Αντιθέτως, μεγαλύτερο χώρο καταλαμβάνει η έρευνα ως προς την επίδραση εσωτερικών συνθηκών/καταστάσεων επί της εκβάσεως των υπερεθνικών (ευρωπαϊκών)

θεσμικών συσχετισμών δυνάμεων και διαμόρφωσης πολιτικής. Το κεντρικό ερώτημα στρέφεται γύρω από την προφανή ή υποδηλούμενη διάθραυση των εθνικών θεσμικών, διαρθρωτικών και οργανωτικών δυσλειτουργιών ή την επίδραση του ευρωπαϊκού κεκτημένου επ' αυτών, εννοούμενων όχι ως υποκειμένων ενοτήτων, αλλά ως συλλειτουργουσών ενοτήτων εντός της ευρωπαϊκής συνθετικής διαδικασίας.

- Οι χώρες της περιφέρειας, οι οποίες βρέθηκαν στη δίνη της κρίσης, αγνόησαν τους όρους παιγνιδιού της ONE και δεν αξιοποίησαν τα δυνητικά πλεονεκτήματά της. Αντιθέτως, επέτειναν τα ανταγωνιστικά μειονεκτήματά τους. Διαπιστώνεται, όμως, ότι και το σύστημα της ONE, μη δυνάμενο να αντιμετωπίσει ασύμμετρες διαταραχές και, εκ των πραγμάτων, ασκώντας μια προκυκλική νομισματική πολιτική, συνέβαλε, αν και σε μικρότερο βαθμό, στην κρίση.
- Οι νεότερες προσπάθειες για βελτίωση του συστήματος και της διακυβέρνησης της Ευρωζώνης δεν φαίνεται να είναι σε θέση να ολοκληρώσουν το οικοδόμημα της ONE και να διασφαλίσουν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του εγχειρήματος της ενοποίησης, χωρίς οικονομική και πολιτική ένωση. Ειδικότερα, η εγγύηση καταθέσεων δεν είναι αξιόπιστη, τη στιγμή που αρκετά κράτη δεν είναι σε θέση να τη διασφαλίσουν.

Στο σημείο αυτό τίθεται το ερώτημα της μελλοντικής πορείας της ONE (Dietrich et al, 2010, EEAG, 2011b, Gianviti et al, 2010, Kirkegaard, 2010, Klodt, 2011, Mateus, 2010). Παρά τις μέχρι τώρα προσπάθειες και παρεμβάσεις, η αστάθεια και αβεβαιότητα εξακολουθούν να υφίστανται. Η αποτελεσματικότητα των διαμορφωθέντων μηχανισμών αμφισβητείται από πολλές πλευρές (Boysen-Hogrefe, 2011).

Συνεπώς, το μέλλον της ευρωζώνης θα εξαρτηθεί κυρίως από τις κάτωθι παραμέτρους:

Πρώτον, από τη δημοσιονομική προσαρμογή των χωρών της ONE και ιδίως αυτών με υψηλά ποσοστά δημοσίου χρέους, από τη συμπεριφορά των αγορών και εν γένει από τη βιωσιμότητα του χρέους. Θα πρέπει να υπάρξει μία οριστική λύση, μέσω

αναδιάρθρωσης, στο υπερβολικό χρέος πολλών χωρών και, εν συνεχεία, μέσω μιας αυστηρής εποπτείας της δημοσιονομικής πολιτικής. Μια πολιτική ή/και δημοσιονομική ένωση, φαίνεται να αποτελούν ευκαίριες, πλην όμως μη ρεαλιστικές λύσεις. Σε κάθε περίπτωση, χωρίς την στήριξη της μεγέθυνσης και της ανταγωνιστικότητας της πραγματικής οικονομίας, είναι αμφίβολη η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του χρέους των χωρών της περιφέρειας (Marzinotto, 2011).

Δεύτερον, από την περαιτέρω βελτίωση των δομών και της διακυβέρνησης της Ευρωζώνης (Trichet, 2011). Λ.χ. θα πρέπει να συνεχισθούν οι προσπάθειες για την εποπτεία των χρηματοπιστωτικών αγορών, για τη βελτίωση των μηχανισμών πρόληψης και έγκαιρης προειδοποίησης των κρίσεων, να υπάρξει αποτελεσματικότερη εναρμόνιση βασικών εθνικών πολιτικών, να μετατραπεί ο μόνιμος μηχανισμός σταθερότητας σε ένα Ευρωπαϊκό Νομισματικό Ταμείο (Belke 2010, Παπαστάμκος, 2010), το οποίο θα διαθέτει επαρκή κεφάλαια και να αποκτήσει η ΕΚΤ περισσότερες αρμοδιότητες για ουσιαστική παρέμβαση σε περιόδους μεγάλων κρίσεων. Παραλλήλως, για την ενίσχυση των χωρών με συγκριτικώς χαμηλή ανταγωνιστικότητα οφείλει να θεσμοθετηθεί ένας μηχανισμός μεταφοράς πόρων για επενδύσεις και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αδυνάτων οικονομιών από τις χώρες που αποκομίζουν μεγάλα οφέλη από τη λειτουργία της ΟΝΕ. Η ΟΝΕ λειτούργησε με σχετική επιτυχία επί δέκα έτη χωρίς την ύπαρξη πολιτικής ένωσης, αλλά και χωρίς θετική συμβολή στην πορεία της ΕΕ προς την πολιτική ένωση. Συνεπώς, απέδειξε πώς μπορεί να υπάρξει νομισματική ένωση, χωρίς ταυτόχρονη πολιτική ένωση. Όμως, η πρόσφατη κρίση κατέδειξε ότι η πολιτική συνεργασία και η οικονομική διακυβέρνηση στο πλαίσιο της ΟΝΕ οφείλει να ενισχυθεί και να υπάρξουν αυτόματες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση διαταραχών και όχι λύσεις κατά περίπτωση, χρονοβόρες διαδικασίες και πολιτικές τριβές και αντιπαραθέσεις. Η άρση του κατακερματισμού και του πολυκεντρισμού, καθώς και η κάλυψη του δημοκρατικού ελλείμματος κατά τη λήψη αποφάσεων με τη δημιουργία ενός συντονιστικού οργάνου διαχείρισης κρίσεων, το οποίο θα ασκεί προσεκτική οικονομική διπλωματία, αποτελεί το μεγάλο ζητούμενο. Θα πρέπει να αρθεί το πολυκεντρικό σύστημα λήψης αποφάσεων, να υπάρξει σοβαρή οικονομική

διπλωματία και περισσότερες αποφάσεις αντί δηλώσεων. Η Ευρωζώνη θα πρέπει να ομιλεί με μία φωνή και να δίνει οριστικές λύσεις, αντί της προσέγγισης "trial and error". Η δεκάχρονη εμπειρία της νομισματικής ένωσης συνηγορεί υπέρ της ανάγκης μεγαλύτερου ρυθμιστικού εξευρωπαϊσμού της οικονομικής πολιτικής. Ωσαύτως, υπέρ της ανάγκης εξευρωπαϊσμού του οικονομικού κινδύνου.

Βιβλιογραφία

Argyrou, M. G. & Tsoukalas, J. D. 2011. The Greek Debt Crisis: Likely Causes, Mechanics and Outcomes. *The World Economy*, 34(2):173-191.

Argyrou, M. G. & Kondonikas, A. 2010. The EMU sovereign-debt crisis: Fundamentals, expectations and contagion, The European Institute, LSE. [http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/Seminars/2010-11/ARGHYROU_PRESENTATION%20\(12-10-2010\).pdf](http://www2.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/pdf/Seminars/2010-11/ARGHYROU_PRESENTATION%20(12-10-2010).pdf)

Argyrou, M. G. & Chortareas, G. 2008. Current account imbalances and real exchange rates in the euro area. *Review of International Economics*, 16: 747-64.

Argyrou, M. G., Gregoriou, A. & Kondonikas, A. 2009. Do real interest rates convergence? Evidence from the European Union. *Journal of International Financial markets, Institutions and Money*, 19: 447-460.

Aßman, Ch. & Boysen-Hogrefe, J. 2011. Determinants of Government Bond Spreads in the Euro Area: In good Times and in Bad. *Empirica-Journal of European Economics*, 39(3): 341-356.

Baldwin, R. and Ch. Wyplosz 2004. *The Economics of European Integration*, Maidenhead, Berkshire:McGraw-Hill Education

Bayoumi, T. & Eichengreen, B. 1992. Shocking Aspects of European Monetary Unification. NBER Working Paper 3949.

Belke, A. 2010. Eine neue Schuldenordnung für Euro-Staaten. Stärkung der Governance durch einen Europäischen Währungsfond? Wirtschaftsdienst, Heft 12:786-793.

Belke, A. & Gros, D. 2009. On the Benefits of Fiscal Policy Coordination in a Currency Union : A Note. *Empirica* 36:45-49.

Belke, A. & D. Gros, D. 1998: Asymmetric Shocks in EMU: Is There a Need for a Stability Fund? *Intereconomics*, 33:274-288.

BIS-Bank for International Settlement 2011. Preliminary international banking statistics, fourth quarter 2010, April 2011, <http://www.bis.org/statistics/bankstats.htm>

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ 2014. Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ Η ΕΛΛΑΔΑ, Οι μηχανισμοί εποπτείας και αλληλεγγύης υπό όρους μετά το Μνημόνιο, Αθήνα

Boysen-Hogrefe, J. 2011. Für einen Schuldenschnitt und gegen den Rettungsschirm?“ Kiel Policy Brief Nr. 29. Institut für Weltwirtschaft Kiel.

Boysen-Hogrefe, J. 2010. Ist Griechenland noch zu retten? Und der Euro?, Kiel Policy Brief Nr. 19/ Institut für Weltwirtschaft Kiel.

Buti, M., Larch, M. & Balboni F. 2009. Monetary and Fiscal Policy Interactions in the EMU when Cyclical Conditions are uncertain. *Empirica*, 36:21-44.

Darvas, Z., Pisani-Ferry J. & Sapir, A. 2011. A Comprehensive Approach to the Euro-Area Debt Crisis. *bruegelpolicybrief I*, Issue 02, Brussels.

De Grauwe, P. & Vanherbeke W. 1993. Is Europe an Optimum Currency Area? Evidence from Regional Data. P. R. Masson and M. P. Taylor (ed.), *Policy Issues in the Operation of Currency Unions*. Cambridge, 111-129.

De Gruwe, P. 2000. *The Economics of Monetary Integration*. 4th ed., Oxford.

De Grauwe, P. 2009. The Euro at ten: achievements and challenges. *Empirica* 36:5-20.

De Gruwe, P. 2010. Greece: The start of a systemic crisis of the Eurozone? <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/4384>

Delors, J. 1989. Report on Economic and Monetary Union in the European Community, Committee for the Study of Economic and Monetary Union. http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary_delors.pdf

Delors, J. 2011. Wo steht Europa? http://www.gruene-europa.de/cms/default/okbin/369/369042.rede_jacques_delors_im_wortlaut_deutsch@en.pdf

Der Spiegel 2011. Plötzlich und erwartet: Nachruf auf eine gemeinsame Währung, Heft 25-2011.

Deutsche Bundesbank 2010a. Zur Problematik makroökonomischer Ungleichgewichte im Euro-Raum. Monatsbericht, Juli, 17-40.

Deutsche Bundesbank 2010b. Nominale und reale Wechselkursentwicklung während der Finanzkrise. Monatsbericht, Juli 2010, 41-58.

Dietrich, D., Holtemöller, O. & Linder, A. 2010. Wege aus der Schulden- und Vertrauenskrise in der Europäischen Wirtschafts- und Währungsunion. *Wirtschaft in Wandel*, 8:370-375

ECB 2011. The Monetary policy of the ECB. European Central Bank, Frankfurt am Main

ECB 2006. The European Central Bank. History, Role and Functions. European central Bank, Frankfurt am Main

EEAG 2011a. Greece. The EEAG Report on the European Economy. CESifo, 97–125. Munich.

EEAG 2011b. A New Crisis Mechanism for the Euro Area. The EEAG Report on the European Economy, CESifo, 71–96. Munich.

ΕΚΤ-Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα 2008. 10^η Επέτειος της ΕΚΤ, Φρανκφούρτη.

Eurobank EFG 2011. Latest Macro & Market Developments, Greece Macro Monitor. www.eurobank.gr/research

European Central Bank 2008. Ten Years of the Stability and Growth pact. Monthly Bulletin, October 2008, 53-65.

European Commission 2015. The Five President's Report: Completing Europe's Economic and Monetary Union. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/5-presidents-report_en.pdf

European Commission 2016. European Economic Forecast, Winter 2016. European Economy, Institutional Paper 020.

European Commission 2011. European Economic Forecast Spring 2011. European Economy, 1:2011.

European Commission 2010a. Surveillance of the Euro Area – Competitiveness and Imbalances. European Economy, 1:2010.

European Commission 2010b. The impact of the global crisis on competitiveness and current account divergences in the euro area. Quarterly Report on the Euro Area, Special issue.

European Commission 2010c. Assessing the sources of non-price competitiveness. Quarterly Report on the Euro Area, II/2010:29-33.

Feldstein M. 1998. Asking for Trouble. The Single Currency Will Lead to Regional Conflict, not Economic Efficiency. TIME, January.

Fischer, Ch. 2009. Price Convergence in the EMU? Evidence from micro data. Deutsche Bundesbank, Discussion paper, Series 1: Economic Studies, No 06/2009.

Gianviti, F. Krueger, A.O., Pisani-Ferry, J., Sapir, A. & von Hagen, J. 2010. A European mechanism for sovereign debt crisis resolution: a proposal. Bruegel Blueprint Series, Vol. X, Brussels.

Habermas, J. 2011a. Der Konstruktionsfehler der Währungsunion. Blätter für deutsche und internationale Politik, 5:64-66.

Habermas, J. 2011b. Ein Pakt für oder gegen Europa? <http://www.ecfr.eu/page/-/Habermas%20PDF.pdf>

Hahn, E. & R. Mestre, R. 2011. The Role of Oil prices in the Euro Area Economy Since 1970's. European Central Bank, Working Paper Series, No. 1356.

Hahn, E. 2003. Pass Through of External Shocks to Euro Area Inflation. ECB Working Paper, No.243, Frankfurt.

Hughes Hallett, A. & Richter, Ch. 2008. Have the Eurozone economies converged on a common European cycle? International Economics and Economic Policy, 5(1-2):71-101.

Issing, O. 1996. Europe, Political Union through Common Money? Occasional Paper No. 98, London: Institute of Economic Affairs.

Kirchhof, P. 2010. Täter und Wächter sind identisch. Der Spiegel 9/2010.

Kirkegaard, J. F. 2010. In Defense of Europe's Grand Bargain. Peterson Institute for International Economics, Policy Brief, June 2010.

Klodt, H. 2011. Ist die Währungsunion zu retten? Für einen anreizeffizienten Krisenmechanismus. Kieler Arbeitspapiere 1690. Institut für Weltwirtschaft, Kiel.

Κότιος, Α. 2000. Η Ελλάδα στον 'Ευρωχώρο' - Από την ονομαστική στην πραγματική σύγκλιση. "Χωροταξία, Πολεοδομία και Περιφερειακή Ανάπτυξη", Επιστημονική Επετηρίδα για τα δέκα χρόνια λειτουργίας του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, 341-365. Βόλος.

Κότιος, Α. 2010. Η Ελλάδα, η ΟΝΕ και η Κρίση. Σειρά Ερευνητικών Εργασιών, 17 (1). Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Βόλος.

Κότιος, Α. και Γ. Παυλίδη 2011. Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις – Κρίσεις του Συστήματος ή της Πολιτικής; Αθήνα: Εκδόσεις Rosili

Κότιος, Α. και Γ. Παπαστάμκος 2011. Η κρίση της Ευρωζώνης – Κρίση του Συστήματος ή της Πολιτικής;
<http://www.naftemporiki.gr/news/cstory.asp?id=2013057>

Kotios A., G. Pavlidis and G. Galanos 2011. Greece and the Euro: The Chronicle of an Expected Collapse. *Intereconomics, Review of International Trade and Development* Vol. 46 (5), 2011, pp. 263-269

Kotios A., G. Galanos and S. Roukhanas 2012. The systemic causes of eurozone crisis, (in collaboration), in *The Economies of Balkan and Eastern Europe Countries in the Changed World*, EBEEC, 4th International Conference, 2012.

Kotios A., G. Galanos and S. Roukhanas 2013. The Greek Crisis and the Crisis in Eurozone's Governance, in *Greece's Horizons*. Springer: Berlin, Heidelberg, 2013, pp. 91-105.

Mateus, A. 2010. Reforming the Euro-zone: the problem of the Euro-Med.
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1699647

Meyer, D. 2010. Stabilitätsgefahren für die EWU. *Wirtschaftsdienst*, 90:805-813.

Malliaropoulos, D. 2010. How much did competitiveness of the Greek economy decline since EMU entry? *Eurobank Research Economy and Markets*, vol. 5, Issue 4.

Marzinotto, B. 2011. A European Fund for Economic Revival in Crisis Countries, Bruegel.
http://www.bruegel.org/pdfdownload/?pdf=fileadmin/files/admin/publications/policy_contributions/2011/110207_BM_A_European_fund_for_economic_revival_in_crisis_countries.pdf

Mathes, J. 2009. Ten Years EMU – Reality Test for the OCA Endogeneity Hypothesis. *Economic Divergences and Future Challenges*, 44:114-128.

Mitsopoulos, M. & Pelagidis, Th. 2009. Economic and Social Turbulence in Greece: the Product Markets are a No-Brainer, the Labour Market is Not. *Intereconomics*, 44:246-254.

Molle, W., Sleijpen, O. & Vanheukelen, M. 1993. The Impact of an Economic and Monetary Union on Social and Economic Cohesion: Analysis and Ensuing Policy Implications. K. Gretschmann (Ed.): Economic and Monetary Union: Implications for National Policy-Makers, 217-243. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.

Francisco P. Mongelli, F. P. 2002. New" views on the optimum currency area theory: what is EMU telling us? European Central Bank, Working paper series, No. 138, Frankfurt am Main 2002

Mongeli, F. P. 2008. European Economic and Monetary Integration, and the Optimum Currency Area Theory. European Economy, Economic Papers 302, February.

Papastamkos, G. 2005. The "telos" of the national economic state and the future of Europe, NEW EUROPE.

Παπαστάμκος, Γ. 2010. Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση. Ερώτηση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (H-0078/10).

Παπαστάμκος, Γ. 2010. Θωράκιση του ευρώ έναντι κερδοσκοπικών παιγνίων. Ερώτηση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (E-1091/10).

Papastamkow G. and A. Kotios 2011. 44. «Krise der Eurozone – Krise des Systems oder der Politik?», Institut für Europäische Politik, On Line paper, http://www.iep-berlin.de/fileadmin/website/09_Publikationen/Sonstige/2011-11-15_Eurozone__Papastamkos_Kotios.pdf

Praussello, F. 2011. Assymmetric Socks and Monetary Disintegration in the case of Eurozone. M. N. Jovanovic (ed.). International Handbook on the Economics of Integration. Vol. II:360-377. Chelthenman.

Quaglia, L., Eastwood R. & Holmes, P. 2009. The Financial Turmoil and EU Policy Cooperation in 2008. Journal of Common Market Studies, 47:63-87.

Schrader, K. & Laaser, C.-F. 2010. Den Anschluss nie gefunden: Die Ursachen der griechischen Tragödie. Wirtschaftsdienst, 90:540-547.

Seidel, M. 2008. Euro-Diplomatie durch gemeinsame Wirtschaftsregierung. <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/39519/1/60796295X.pdf>

Siebert, H. 1998a. Labor Productivities and Labor Costs in Euroland. Kiel Working Paper No. 866. Kiel Institute of World Economics.

Siebert, H. 1998b. The Euro: A Dozen Do's and Don't's. Kiel Discussion Paper 312. Kiel Institute of World Economics.

Starbatty, J. 2006. Sieben Jahre Währungsunion: Erwartungen und Realität. Tübinger Diskussionsbeiträge, Nr. 308.

Stark, J. 2011. Griechenland muss seine Hausaufgaben machen. http://www.dradio.de/dlf/sendungen/interview_dlf/1481957/

Thygesen, N. 1990. The Benefits and Costs of Currency Unification. H. Siebert (Ed.): The Completion of the Internal Market, 347-385. Kiel Institute of World Economics. Tübingen: Mohr-Siebeck

Τράπεζα της Ελλάδος 2014. Το Χρονικό της Μεγάλης Κρίσης. Η Τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013

Trichet, J.-C. 2011. The euro, its central bank and economic governance. <http://www.ecb.int/press/key/date/2011/html/sp110613.en.html>

Van Rompuy H. 2012. Towards a Genuine Economic and Monetary Union, <https://www.consilium.europa.eu/media/23818/134069.pdf>

Weidmann, J. 2011. Bundesbankchef schließt griechische Pleite nicht aus. <http://www.welt.de/wirtschaft/article13426117/Bundesbankchef-schliesst-griechische-Pleite-nicht-aus.html>

Zemanek, H., Belke, A. & Schnabl, G. 2010. Current Account Imbalances and Structural Adjustment in the Euro Area: How to Rebalance Competitiveness. International Economics and Economic Policy, 7:83-127.

